

Imprimat legal.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul I
N-rul 34

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, G. Bogdan-Duică, Ioan Lupăș, Onisifor Ghibu, V. C. Osvadă, Radu Dragnea și Ion Clopoșel

Exemplarul 12 lei

CLUJ, DUMINECĂ 7 DECEMBRIE 1924

C U P R I N S U L :

- UNITATEA NAȚIONALĂ: Spre o clarificare a vieții politice ardelenesti (necesitatea unei anchete) . . . Redacția
Scriitorii și Adunarea dela Alba-Iulia Ion Lupăș
- PROBLEME SOCIALE: Democrațiile moderne G. Bogdan-Duică
- POLITICA EXTERNĂ: Dunărea și strămtorile sub regim internațional N. Dașcovici
- ACTUALITĂȚI: Mergem spre un „Kulturkampf“ : . . . Onisifor Ghibu
Opere umanitare Dr. Aurel Voina
Darul d-lui Cosma Horia Trandafir
- DISCUȚII LITERARE: D. Anghel G. Bogdan-Duică
Din dicționarul greșelilor noastre de limbă (XI) Axente Banciu
- SĂNĂTATEA PUBLICĂ: Din progresele puericulturale ale satelor Dr. Gh. Popoviciu
- PROBLEME ECONOMICE: Permanentizarea „târgului de mostre“ Sabîn Cioranu
Săptămâna economică Vasile C. Osvadă
Cronica financiară Vasile Vlaicu
- CRONICA ARTISTICĂ: „Plicul“, comedie de L. Rebreanu Aurel Buteanu
- CRONICI DIVERSE: Scriitorii români la Cluj. — Redacționale. — Editarea lui Odobescu. — Liniște complectă la Nistru. — România și streinătatea. — Judecări asupra lui Anatole France. — Revistele italiene despre România. — Almanachul unui județ dela frontieră. — D-l Albert Thomas la Cluj. — Mișcarea culturală la Satu-Mare.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIRII NR. 8.

Abonamente: pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. In America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SOCIAL-ECONOMICĂ

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, Gh. Bogdan-Duică, Ion Lupaș, Onisifor Ghițu, Vasile C. Osvadă, Radu Dragnea și Ion Clopoțel.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, T. Albiani, D. Antal, N. Bagdasar, A. Banciu, A. P. Bănuț, V. Bogrea, dr. L. Borcea, dr. Al. Borza, Tr. Brăileanu, N. Buta, A. Buteanu, S. Cioran, Al. Ciura, A. Cotruș, I. Cristea, dr. E. Dăiana, N. Dașcovici, dr. Aurel Dobrescu, S. Dragomir, I. Duma, A. Esca, M. Florian, I. Flueraș, V. Ghidionescu, N. Ghiulea, N. Hoiescu, Ovidiu Hulea, dr. Daniil Ciugureanu, Axente Iancu, dr. Iacobovici, Petru Ilcuș, Emil Isac, D. B. Ionescu, Iosif Jumanca, dr. C. Lacea, I. I. Lapedatu, Victor Lațiu, dr. Aurel Lazăr, dr. A. Magier, ing. Macșai, Aug. Maior, dr. Sabin Manuilă, Simeon Mehedinți, Stefan Meteș, dr. Iuliu Moldovan, dr. Zaharia Munteanu, Teodor Neș, Ion Nandriș, Sabin Opreanu, Zenovie Păclășanu, Horia Petra Petrescu, Ecaterina Pitiș, dr. Gh. Popovici, Septimiu Popa, Ghiță Popp, Constantin Popescu, dr. Gh. Preda, dr. Octavian C. Pușcariu, Sextil Pușcariu, I. Rem. Anselme, Ion Iosif Schiopu, Valeriu Seni, dr. Gh. Sgîlbea, Victor Stanciu, Vasile Stoica, dr. M. Șerban, i.G. Șerban, F. Ștefănescu-Goangă, Petru Suciu, Const. Sudețeanu, inginer Suluțiu, Gavri Todica, D. Tomescu, Isaia Tolan, Vasile Vlaicu, dr. Aurel Voina, D. Voina, dr. Ion Voinea, T. O. Vornic, dr. N. Zigre.

Reprezentanți în provincie:

Oradea-Mare: prof. Iosif Pogan
Cernăuți: prof. dr. Vasile Gherasim
Arad: ziarist Laurențiu Luca
Alba-Iulia: prof. Horia Teculescu
Blaj: prof. Alex. Lupeanu și Ștefan Pop
Turda: prof. Teodor Murășanu
Brașov: ziarist Vasile Munteanu
Ludoșul de Murăș: protop. Rômul Popa
Lugoj: Pavel Grecu (redacția Cartea Satelor)
Timișoara: ziarist Octavian David și Valeriu Linca
Careii-mari: prof. Ghergariu

In București: Gh. Vlădescu-Răcoasa.

In Paris: Petru Drăghici și Andrei Oțetea.

Județul Făgăraș: preot Mircea Tomas
(Tohanul-vechiu)

Sibiu: prof. Gh. Maior și Elie Măgean

Târgul-Mureș: Traian Popa

Maramurăș: I. Birlea și dr. V. Filipciuc

Mehadia: Coriolan Buracu

Hațeg: prof. Ștefan Gherman

Sfântu-Gheorghe: dr. Ioan Popa

Cohalm: protop. Emilian Stoica

Beiuș: protop. Petru E. Papp

Poiana-Sărată (Săcuime): pr. I. Răfiroiu

Seliște: prof. Alex. Iosof

"CENTRALA"

SUROGAT DE CAFEA

in pahare á $\frac{1}{6}$, in suluri á $\frac{1}{10}$ și pachete á $\frac{1}{4}$ kg. sunt cele mai renumite surogate de cafea, in condițiuni foarte avantajoase. ♦ ♦ Sprijiniți industria românească aprovizionându-vă cu acest articol introdus deja in toate gospodăriile.

Moldovan croitor de dame
Cluj, Piața Unirii 10.

"TEXTILA" N. Bretan

Magazin de mărunțișuri și tricotaș
CLUJ, Strada Iuliu Maniu No. 8.

Dr. N. POPOLIȚĂ

MEDIC OPERATOR

specialist în boli de nas, gât și urechi

Cluj, Piața Unirii Nr. 13.

De vânzare in Lugoj, o casă constând din 2 camere, bucătărie, cameră pentru alimente, grajd, edificii laterale și grădină cu pomi de $\frac{1}{2}$ jug. A se adresa la proprietarul IOSIF KIAK, Lugoj (Banat), Str. A. Vlaicu no. 2.

Cei mai buni

CIORAPI

se găsesc numai

la firma

BLATT

Piața Unirei Nr. 13

Modele nouă de mărfuri tricotate.

BLĂNURILE

CELE MAI IEFTINE,
ELEGANTE ȘI SOLIDE LA

FRAȚII

MÁRTONFFY

CLUJ, PIAȚA UNIREI 20

Telefon: 10-25

FABRICA: CALEA TRAIAN

Telefon: 533

Vreți să cunoașteți Ardealul sub aspectele sale sociale și economice?

TARIFUL RECLAMELOR:

Lei

0 pagină 4000.—

Jum. pagină . . . 2000.—

Un sfert de pagină 1000.—

0 optime „ „ 500.—

0 șaisprezecime „ 250.—

La republicare acordăm reduceri de 40, 50 și 60%.

REVISTA SOCIETATEA DE MÂINE

este informatorul cel mai obiectiv al tuturor puterilor de muncă și bogăție din cuprinsul regiunii ciscarpatine.

Vechiul regat și celelalte provincii au tot interesul să știe ce se petrece in Ardeal. Abonați „Societatea de mâine“ mare publicație săptămânală, apelați la publicitatea paginilor ei.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ - PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOTEL

REDACTIA:
PIAȚA UNIRII No. 8. — TELEFON 308.
CLUJ, DUMINECĂ 7 DECEMBRIE 1924

Anul I N-rul 34
EXEMPLARUL 12 LEI

SPRE O CLARIFICARE A VIETII POLITICE ARDELENEȘTI

— NECESITATEA UNEI ANCHETE DESCHISE —

Sunt șase ani de zile de când provinciile românești și-au dat frățeste mâna, unindu-se la o viață și la o muncă comună.

Toată lumea aștepta, cu drept cuvânt, o epocă de renaștere și de înzdrăvenire a poporului român pe urma unirii lui într'un organism național liber și independent.

Cu toate acestea, dacă cercetăm progresele realizate de România unită, în acest interval de timp, trebuie să recunoaștem că ele sunt, în general, cu totul nemulțumitoare.

Viața politică, și cu ea împreună întreaga viață publică este astăzi, după șase ani, mai tulbure decât oricând înainte.

După o guvernare de trei ani de zile a celui mai vechiu și mai tare partid politic, guvernare care se caracterizează prin o serie de regretabile acțiuni arbitrare, țara se vede împinsă la marginea unei prăpastii de-a dreptul îngrozitoare: funcționarea extenuată de sărăcie și de veșnicile schimbări în sistemul de lucru, expusă zilnic să-și piardă și ultimul rest de conștiință a datoriei și să cadă în mreșile corupției, fără de care i se pare că nu mai e chip de trăit; clasele muncitoare paralizate prin sistemele cari au dus la scumpirea fantastică a vieții și la scăderea continuă a valutei, — și, pedesupra tuturor, un val de demoralizare profundă, cu exemple venite dela cei de sus, — fenomene cari descurajază și umplu sufletele cetățenilor de o legitimă îngrijorare.

În fața acestor stări pe cari guvernele de până acum nu le-au putut nici preveni nici sana, o opoziție neputincioasă se zvârcolește de ani de zile, căutând o soluție pe care n'o găsește. Trăim, de fapt, numai din expediente, atât în politica noastră internă, cât și în cea externă, orbecăind într'un haos care crește din zi în zi, și pe care nici măsurile guvernului, nici diferitele încercări de raliere a diferitelor grupări politice din opoziție, fie prin o federare a lor, fie printr'o coaliție, fie printr'o fuziune, nu l-au putut micșora câtșu de puțin până acum.

Constatarea aceasta, pe care opinia publică a țării o face de ani de zile, trebuie să oprească astăzi în loc în special pe intelectualii ardeleni, cari au cu toții o răspundere în fața viitorului pentru soarta neamului, și să le impună o ieșire din rezerva lor de până aci, înainte de ce ar fi prea târziu. Ei sunt datori să ia contactul direct cu conducătorii politici ai Ardealului și informându-se în mod autentic despre credințele lor și despre metodele lor de lucru în vederea ieșirii din haosul penibil, în care ne zbatem, să caute împreună căile cele mai bune pentru aceasta. În acelaș timp ei

trebuie să dea expresiune sinceră convingerii lor că cu sistemele întrebuițate până acum nu mai putem merge înainte și că timpurile impun, cu o necesitate inexorabilă, noi forme de cristalizare a vieții politice ardeleni.

Comitetul de direcție al revistei noastre, convins că mântuirea din halul de astăzi nu se poate ajunge nici prin vecinice pertractări, mai mult sau mai puțin secrete și ipocrite în acelaș timp, între politicienii de profesie ai diferitelor partide, — adeseori oameni fără nici o înțelegere a pulsațiilor sufletului națiunii, — nici prin coalizări temporale sau fuziuni întâmplătoare ale acelorași elemente — se crede dator, în numele intelectualității ardeleni, să ia inițiativa unei opere de clarificare a situației politice ardeleni în sensul indicat aci. Astfel el s'a hotărât să facă pe această cale apel la câteva din personalitățile marcante ale vieții politice, rugându-le să-și expună părerile lor cu privire la modalitățile de salvare a situației, în fața intelectualilor ardeleni din Cluj, dând în acelaș timp prilej la o discuție imediată a ideilor expuse. Revista noastră concepe acest lucru în forma „convențiilor sociale“ cari au avut loc în anii 1913 și 1914 la Sibiu, — conveniri ținute fără nici o constrângere, obligațiune sau răspundere, nu la masa verde, cu procese verbale și ca întreg aparatul de birocrație mincinoasă, ci la o masă frățescă într'o ospătărie, ca la un fel de „cină de taină“, la care să se vorbească fără fățerie și fără reticențe, ca oameni, ca cetățeni, ca frați, iar, nu ca politicieni.

Personalitățile ale căror păreri opinia publică ar dori să le cunoască sunt, în ordine alfabetică: *Dr. Valeriu Branice, G. Bogdan-Duică, Octavian Goga, Vasile Goldiș și Dr. Iuliu Maniu*, pe cari, prin aceasta, revista noastră își permite a-i ruga să binevoiască a veni în mijlocul publicului intelectual din capitala Ardealului și a-i arăta pe față soluțiile pe cari le cred posibile pentru o cristalizare cât mai grabnică a vieții noastre politice. Consfăturile le plănuim pentru primele zile ale lunii Ianuarie și în cinci seri consecutive.

Strămoșii noștri aveau o vorbă înțeleaptă: *consilium multorum, salus reipublicae*. Poate că reunirea sinceră a cât mai multor oameni dornici de bine, să aducă pe această cale nepretențioasă, ceea ce de atâția ani de zile n'a putut să aducă frământarea politicienilor: o unire a tuturor elementelor patriotice ardeleni, pentru salvarea Ardealului și însănătoșirea României.

Așteptăm cuvântul celor pe cari i-am socotit datori să și-l spuie.

„Societatea de mâine“.

UNITATEA NAȚIONALĂ

SCRITORII ȘI ADUNAREA DELA ALBA-IULIA

Unitatea noastră națională își are temelile cimentate puternic nu numai prin jertfele de sânge ale luptătorilor cu arma, ci și prin sacrificiul de creier și de suflet, pe care l-au adus luptătorii cu condeii: toți ceice din adâncimea veacului al XV-lea și până în zilele noastre au contribuit la penetrațiunea și înfrumșetarea scrisului românesc, la progresul limbii și la triumful literaturii noastre naționale.

Sacrificiul acesta a rămas, adeseori în chip nedrept, trecut cu vederea probabil din cauza modestiei și a lipsei de indemnare practică a celor ce au fost și sunt, în viața neamului nostru, îndeplinitorii celei mai importante fapte de ordin sufletesc: creatorii și îndrumătorii conștiinței naționale. Aceștia au dat impulsul de căpetenie străduințelor și luptelor seculare pentru unitatea și libertatea tuturor fiilor neamului nostru. Prin creațiunile lor felurite: prin îndrumarea vlădicilor și a preoților luminați, prin îndemnul cronicarilor și ale istoricilor, prin versurile poezilor, prin cuvântările predicătorilor și prin scrisul cotidian militant al ziaristilor, cu un cuvânt prin toate produsele literaturii naționale s'a lămurit succesiv, în părți tot mai largi, conștiința poporului nostru despre valoarea și menirea sa istorică. De aci a pornit apoi ofensiva sufletească împotriva tuturor cărmuirilor de usurpațiune străină. Fiecare carte, fiecare gazetă românească și-a împlinit datoria de a surpa încet, dar sigur temelia acestor cărmuiri întinse din Mizăzi, din Apus și din Răsărit, fără nici un drept, asupra teritoriului național.

Dacă cea dintâi înfăptuire a unității naționale-politice, la 1600, a fost de durată așa efemeră, una dintre cauze trebuie căutată și în împrejurarea că fapta lui Mihai Viteazul nu a putut să aibă atunci în sprijinul său decât un număr cu totul redus de cărți românești, abia vre-o 9, câte ieșiseră până la zilele lui de sub teascurile tiparștelor ardelenene din Sibiu, din Brașov și din Orăștie. A trebuit să urmeze acea primăvară a renașterii noastre literare, culturale și artistice, pe care ne-o înfățișează secolul al XVII-lea, trezind energiile creatoare și conștiința unității naționale românești de amândouă laturile Carpaților. A trebuit să pătrundă până în cele mai

dosite sate din fundul Bihorului și din Maramureș „*Cartea românească de învățătură*“, pe care mitropolitul Varlaam al Moldovei o tipărise la Iași pentru „toată seminția românească de pretutindenea care se se află pravoslavnică în această limbă“. Au trebuit să se reverse cu imbelșugare darurile de cărți, odăjdii și alte ajutoare din partea voievozilor munteni și moldoveni asupra mitropoliei din Ardeal care „se învăluia — cum spune Constantin Brâncoveanu — ca o corabie în mijlocul valurilor mării și se năpăstua în multe chipuri“.

Toate aceste necesități istorice au trebuit să se îndeplinească spre a spori puterea de rezistență a poporului românesc din Ardeal în așa măsură, încât nici aparatul administrativ și militar formidabil al monarhiei habsburgice, care începuse a face proselitism religios cu temnița și cu tunul, să nu-l mai poată clinti din străvechile sale legături sufletești, religioase și culturale, cu frații de peste munți.

Deși în cursul veacului al XVIII-lea s'au luat adeseori severe măsuri să nu mai pătrundă în Ardeal nici o carte tipărită în principatele române, scopul de a desbina sufletește pe Românii ardeleni de frații lor de peste Carpați, n'a putut fi atins. Dacă se găseau organe oficiale, cari să controleze cu strășnicie la vamă și se împiedece circulația cărții românești, care în timpul principilor calvini ai Ardealului fusese liberă, — ceice se aflau în serviciul unității culturale, smeriți călugări și dieci pribegi lăsau în grija vameșilor paza granițelor. Ei cunoșteau atâtea poteci tainice, cari îi chemau să treacă munții cu dăsații plini de cărți, aducătoare adeseori de mângâiere și întărire sufletească pentru frații încercați de numeroase ispite și suferinți amare.

Secolul al XVIII-lea, zugrăvit de obicei în colori prea întunecate, nu a fost nici el tocmai așa lipsit de farmecul cărții românești, cum se crede îndeobște. Cine își va lua osteneala să răsfoiască „*Bibliografia veche românească*“ dintre anii 1717—1808, va putea să constate, că în timpul acesteia au apărut în Muntenia 184 de publicațiuni românești, în Moldova 86, în Ardeal 162, pe când numărul celor grecești abia se urcă la un total de 30—40. Nu încetase nici în impre-

jurările vitrege de atunci preocuparea celor ce îndrumau viața poporului român din Ardeal, pentru chestiuni menite a spori simțul demnității și al unității naționale. Aceasta ne-o arată faptul că în vara anului 1792 — deci cu exact două decenii înainte de apariția *Istoriei* lui Petru Maior — „papa Sava Popovici cel bătrân ot Rășinari“ ținea credincioșilor săi predică despre originea și continuitatea Românilor pe aceste plaiuri, aducând dovezi „spre a înțelege toată adunarea în ce se cuprinde arătarea“ lui.

Dela activitatea mănoasă a școlii istorice-ardelene, dela descălecarea culturală a lui Gheorghe Lazăr și a urmașilor săi, până la izbucnirea războiului mondial contactul frățesc dintre luptătorii cu condeii, de amândouă laturile Carpaților, a fost neîntrerupt. Nu s'a produs eveniment literar sau cultural mai de seamă în vre-un ținut românesc, fără să-și aibă repercusiunile firești și în celelalte ținuturi locuite de fiii poporului nostru.

Astfel cu drept cuvânt se poate afirma că unitatea națională fusese înfăptuită, sub raport cultural prin lupta seculară a condeielor, prin puterea cuceritoare a literaturii române, prin farmecul iresistibil al cântecului, înainte de 1 Decembrie 1918. Adunarea dela Alba Iulia avea doar să consemneze într'un proces verbal politic realitatea văzută clar de către toți ceice osteniseră — dealungul veacurilor — pentru luminarea și buna îndrumare culturală a neamului nostru.

Asupra tuturor celor ce au contribuit, într'un fel sau în altul, la biruința deplină a ideii de unitate națională, se răsfrânge câte o rază din gloria zilei de 1 Decembrie 1918, în oricare brazdă a ogorului strămoșesc și-ar fi sămănat ei sămânța roditoare de unitate și libertate națională.

Această conștiință a unei mari misiuni împlinite și-a găsit odinioară expresiunea durabilă în următoarele versuri ale lui Coșbuc:

„In urmă-mi popoarele cântă
Cântări dela mine 'nvățate
Și tot ce e 'n sufletul meu
E 'n sufletul lumii mirate“ . . .

Ferice de ceice au putut da din prisosința sufletului lor strălucire și bogăție sufletului colectiv al neamului nostru!

Românii ardeleni sunt doritori a se împărtăși, în orice vreme, din comorile sufletești ale scriitorilor

consacrați, cari înțeleg să facă din scrisul lor o misiune sacerdotală pentru înălțarea și gloriificarea perpetuă a geniului nostru național.

Scriitorii români, organizați în timpul de față într-o societate a lor, reprezintă o forță națională propulsivă, de care trebuie să țină seamă toți factorii cari înțeleg că datoria statului nu se resumă la fabricarea de legi și la încassarea de impozite, ci dacă vrea să dobândească personalitatea statului cultural, are neapărată trebuință să valorifice, în propriul său interes și spre binele neamului, această forță. De mult s'a spus că „scopul suprem al statului nu este nici bogăția, nici puterea, ci virtutea“.

Calea spre virtute, ca temelie a vieții de stat, cine o ar putea pregăti mai bine decât preoții credinței și ai artei? Dacă statul nostru tinde să-și împlinească integral misiunea de educație și cultură, nu va mai putea tolera, ca rolul scriitorilor să rămână, cum a fost până acum, de ordin mai mult platonice. Ci va stărua ca prin apostolia lor organizată în mod sistematic să fortifice frontul sufletesc al patriei la toate granițele, prin scrisul și activitatea lor să producă o schimbare „în melius“ a mentalității curente, înălțând cugetele dela trebile târâse ale momentului spre problemele permanente ale vieții noastre sufletești.

Scriitorii au de îndeplinit în viața neamului rolul fecioarelor înțelepte din Evanghelie, priveghind ca untul de lemn al credinței, al cugetării și al virtuților naționale să nu lipsească niciodată din candelile noastre!

Spre a putea îndeplini misiunea aceasta, ca niște purtători ai cuvântului de lumină și înfrățire, scriitorii români au datoria să urmeze pretutindeni sfatul maestrului Vlahuță:

„Așa cuvântul să vi-l potrivii
Ca miș de inimi la un fel să bată
Și miilor de veacuri să vorbiți“.

I. Lupaș.

2525252525252525252525252525

A apărut în editura revistei Societatea de Maini I-lul număr al „Bibliotecii sociale și economice“ de sub direcțiunea dlui Ion Clopotel, și anume:

Petru Suciu: Probleme ardeleni
(Reforma agrară în Ardeal, Problema orașelor ardeleni, Clasele sociale în Ardeal). **Prețul lei 20.**

Se poate comanda la autor (Turda) și la administrația revistei.

2525252525252525252525252525

DEMOCRAȚIILE MODERNE

James Bryce (fost ministru, fost ambasador al Angliei la Washington, profesor la universitatea din Oxford, fost președinte al Academiei britanice, membru corespondent al Institutului) *Les démocraties modernes. Tomul I și II.* Ed. Payot, Paris. 1924. Prețul 80 franci francezi

I.

Raportul meu despre cartea lui Bryce, un „mare“ Englez, va fi foarte amănunțit. Pentru motivul spus de Joseph-Barthélemy¹⁾ în prefața traducerii franceze: „Fiindcă el a fost un Englez, cartea sa prezintă caractere ce pot să surprindă și chiar să deruteze pe cetitorul francez. Înainte de toate cartea este o operă de știință politică; însă, în Franța, în țara lui Montesquieu, Rousseau, Chateaubriand, Benjamin Constant, izvorul științei politice pare secăt (tarie). De sigur, noi (Francezii) ne putem mândri cu frumoase monumente de drept constituțional, printre cari, în primul rang, se așază tratatele mari și clasice de Esmein, și Duguit; însă caracterele lor dominante sunt preocupările de doctrină și construcția juridică elegantă; în rândul al doilea se lasă sistematic; și observarea directă a faptelor, și practicarea instituțiilor, adecă realitatea vie. Știința politică, pozitivă, de observațiune, practică precum este botanica, pare a atrage numai pe jurnaliști, care, iarăși, ne-au dat numai opere fragmentare, în acestea însă preocupăția științifică adeseori dispare din fața prejudiciului de partid“. Toate acestea însemnează că Bryce îi fu necesar chiar Franței: cum nu ne-ar fi nouă? Scepticul anti-democratic, cetind pe Bryce, simte clătinarea scepticismului; democratul se simte increzut; dar — și dator să fie samă de critica ce-i se face democrației. Deși eu voiu da numai un extras scurt din cele 1240 de pagini ale operii, efectele se vor simți, cred, chiar și din extrasul care va urma, pas cu pas, opera — mult vrednică de-a fi studiată.

* * *

Lui Bryce îi pare preferabil să se admită că vorba democrație însemnează guvernul majorității claselor și masselor întregului popor, impreună luate (I, 32 = volumul I, pagina 32). Mai clar (I, 35): „Când poporul impune voința sa în toate

¹⁾ Profesor la facultatea de drept din Paris, la școala liberă de științe politice, deputat, delegat al Franței la Adunarea Societății naționalelor.

chestiunile însemnate, ne aflăm în fața unei democrații“, chiar dacă ea are de luptat cu influențe care voesc să întârzie învingerea sau realizarea voinței naționale. Judecând din acest punct de vedere, România încă nu este o democrație, deoarece voința populară încă nu a biruit.

În Anglia a biruit; dela anul 1918, când dreptul de vot s'a dat întregii populațiuni adulte (și femeilor), a biruit prin votul universal, al cărui rezultat este că în Britania, „aproape pretutindeni classa muncitorească deține, și încă în proporție însemnată, majoritatea voturilor“. (I, 44). Venirea la guvern a lui Macdonald a fost deci rezultatul prea firesc al „act“-ului dela 1918.

Alte, câteva considerațiuni arată (pe scurt) cum s'a născut democrația: în America (din classa mijlocie), în Australasia, Tasmania, Noua-Zelandă și Australia (din clasele sărace și mijlocii), unde regimul a fost (I, 48) mult mai democratic decât modelul său englez, astfel că se poate afirma că Australia și Noua-Zelandă sunt țările în care instituțiile democratice sunt cele mai înaintate. Elveția îi da autorului prilejul să observe că „regiunea muntoasă a fost întâia care a practicat guvernarea poporului prin popor“ (I, 49) — devenind probabil pildă și teoriei lui Rousseau. Dar în Franța, nu teoria lui ori a altora a decis succesul revoluțiilor, ci voința masselor de a-și îndrepta cu orice preț starea socială (I, 52). Rezultatul francez este că: libertatea politică (reprezentarea poporului) este bine stabilită; că fraternitatea este un ideal nerealisabil; că egalitatea socială se obține intru cât nivelarea diverselor clase este în curs și năințe-i aleargă teoria socialistă și realizarea ei parțială. Tot capitolul de față (IV) duce la conclusia, că democrația se naște (I, 56) din asuprirea popoarelor prin guvernele lor și, în parte, din răspândirea doctrinelor abstracte despre drepturile naturale.

Despre „evoluțiunea istorică a democrației“, Bryce expune, ca introducere, numai puținile pagini extrase (I, 37—58). Nu istoria-l atrage pe el, ci numai acel simbur de

mocratic al ei, care se vede încă în efectul actual, în lucrarea ei de azi. La noi așa ceva nu s'a cercetat încă în nici o lucrare, condensată ca orientare pentru popor; lucrarea ar fi de scos din isvoare supuse unei critice foarte necesare.

Continuând cu expunerea „baze-
lor teoretice ale democrației“, se ci-
tează, firește, principiile din decla-
rația independenței americane (4 Iu-
lie 1776) și a drepturilor omului și
cetățeanului în Franța (August 1789).
În ele se află „dogmele fundamen-
tale“ ale democrației. În Ardeal ar
fi nevoie de o traducere exactă și o
respândire a lor; în text complet.
Analizându-le scurt, Bryce conchide
(I, 61): „În resumat, guvernarea la
care tot poporul participă, asigură,
mai bine decât oricare alta, cele
două obiective principale ale admi-
nistrației: dreptatea și fericirea“,
deoarece „principiile de libertate și
egalitate se justifică prin rezultatele
lor“. „Cu libertatea și egalitatea
bunele instincte se vor așeza în di-
recție morală și vor produce afec-
țiunea frățească“ (I, 63), afecțiune
despre care eu sânt convins că la
noi nu există nici pedeparte în mă-
sura ce ne-ar trebui. Cu ajungerea
la măsura convenită, cerută de ideal,
multe defecte ar dispărea din lume,
din ale lumii; între ele și fraudarea
urnelor, anume pomenită (I, 64: La
fraude amt urnes...) Într'o astfel de
societate dreptul natural ar continua
să lucreze, producând ideale noi.
Bryce crede 'n ele (I, 67):

„Țara în care se adăpostește de-
mocrația ideală încă nu s'a descoperit,
dar credința în existența ei a supravie-
țuit multor decepții, desiluzii. Fără
îndoială, decepții, desiluzii lumea va
mai avea; dar, totuși, credința în de-
mocrația ideală va persista. Uneori
credința se renaște, reinviată de ară-
tarea unui grup de reformatori des-
interesați, al căror zel ridică o na-
țiune, o împinge să năture abuzurile
și 'n sfârșit lasă lucrurile în stare
mai bună decât înainte de interve-
nirea grupului. Numai indolența, lipsa
de simțire, primirea pasivă a ce este
știut că-i rău, numai ele sunt viții care
aduc moartea. De aceea să sperăm
că idealul nu va înceta niciodată să-și
exerciteze puterea sa, că el va con-
tinua să se ridice ca un far și să lu-
mineze generațiilor viitoare“.

Pagina aceasta este întâia, care
ne invită parcă a pune stăruitor în-
trebarea: La noi este sau nu — in-
dolență?, la noi sunt grupări care
înaltă ideale?, la noi ce va fi exis-
tând cu farul care să lumineze ge-

nerațiilor viitoare? Răspunsul meu
se va găsi tocmai la sfârșitul ace-
stei lungi dări de samă despre Bryce;
la sfârșit voiu fixa importanța lui
pentru noi; până atunci cetitorul
este rugat a medita asupra întrebă-
rei, care este — cea mai gravă ce
se poate pune întregii vieți politice,
și mai ales întregii democrații ro-
mâne, amăgite chiar de celebrități
din Cervantes, de apostoli prea
ipocriți și prea puțin de cațiva smîn-
țiți cari vreau să se joace de-a co-
munismul.

Amănuțind analiza, Bryce scrie
două capitole, despre egalitate și li-
bertate (VI și VII).

Libertatea civilă, religioasă, poli-
tică și individuală sunt noțiuni asupra
esenței cărora chiar sociologii încă
nu sunt de acord. Civilă poate exista
și fără cea politică; cea politică îm-
plică pe cea civilă; și precum liber-
tatea individuală constă din eman-
ciparea de control legal, astfel liber-
tatea politică implică participarea fie-
căruia la controlul legal, este un drept
activ (I, 72), pe care — vă rog să
observați cum la noi îl anulează:
mușamalizările, refuzul de-a comu-
nica lumii situații și acte, la a că-
ror cunoaștere are drept, tăgada prin
presă sau și 'n parlament etc. etc.
De-aceia la noi se luptă încă pen-
tru realizarea libertății politice care
încă nu este deplină, realitate. Și
aiurea este încă nevoie de luptă!
Bryce (I, 76): „Se poate că liber-
tatea nu a realizat tot ce s'a aștep-
tat dela ea; dar totuși este sigur că
progreselor unei națiuni nimic nu-i
este mai esențial ca dezvoltarea
spontană a caracterului individual
completat printr'un liber avânt al
inteligenței degajate de prejudecăți
curente“ etc. De-aceia, ar trebui
„să se facă un loc larg acelor oa-
meni cari sunt însuflețiți de — sfântă
mânie contra relelor epocii lor și
luminați de viziunea frumoasă a
unui viitor mai bun și cari își iau
dreptul de-a spune ce cugetă. O
astfel de iubire de libertate, mergând
până la suportarea antagonismelor,
fiindcă celce-o simte are credința în
victoria adevărului, nu este atât de
respândită precum se crede. Mulți
au vorba pe buze, în vreme ce în
inima lor sunt, despoți“. Sunt și la
noi; sunt chiar unde n'ai fi crezut;
guralivii viziunilor, viitorii tirani,
dacă... soartea-i va ajuta. Dar Bryce
propagă: „Democrația are datorita
să protegă libertatea individuală.
Aceasta, cași oxigenul ce-l respirăm,
are un rol de vivificare și libertatea
politică și-ar vedea ofilit unul din-

tre cele mai frumoase fructe, dacă
sufful libertății individuale ar scă-
dea“. Din vina cui însă?, de sigur
și din vina celuice ar primi să i se
scadă. ¹⁾

Egalitatea (civilă, politică, socială,
naturală) a fost și mai deosebit în-
țeleasă. Sensul dat de Bryce este:
Civilă = prerogative identice în
domeniul dreptului individual; poli-
tică = participarea identică la gu-
vernare; socială = lipsa de distinc-
țiuni formale între diferitele ranguri
și clase ale colectivității; unde ega-
litate socială există „nimeni nu
respectă ori nu desprețuește pe ve-
cînul său din cauza nașterii sau
averii“ (Norvegia! Elveția!); natu-
rală = exprimă asemănarea din
naștere a indivizilor; a proclamat-o
creștinismul. Dar aceasta nu poate
anula recunoașterea inegalității na-
turale la selecțiunea oamenilor ne-
cesari funcțiilor sociale și admi-
nistrative. Egalitatea economică (I,
85—86) nu este caracteristică demo-
crației, care este numai o formă de
guvernament, nu un examen al sco-
purilor, spre care se poate orienta
statul; egalitatea economică nu este
necompatibilă cu nici una din for-
mele de guvernament.

Spre înțelegerea acestor fel de
idei duce — educația. Capitolul
VIII se ocupă cu educația demo-
crației. Fiindcă la noi ne aflăm între
analfabeți și „culti“ face să extrag
câteva idei de amănunt din Bryce.
(Din ele se va simți ce poate fi în-
tregul!): „Câte unii dintre noi ne
aducem aminte de țărani englezi de
acum 60 de ani, cari nu știau nici
să scrie, nici să cetească, dar aveau
duh firesc ascuțit; inteligența sănă-
toasă și judecata singură ar fi făcut
din ei alegători mai bine orientați
decât sunt nepoții lor cari știu ceti.“
(Țăranul român?) În zilele noastre
cetirea s'a substituit judecării: dar
omul care cetește numai o gazetă,
a partidului său . . . cum cugetă?!
Democrația care învață numai a
ceti, nu și a gândi, a judeca, nu
este democrație! „Într'o epocă ame-
nținată prin lupta de classă, națiu-
nile au în special nevoie de cugetă-
tători și de oratori capabili de-a se
ridica deasupra intereselor și preju-
decăților de classă“ (I, 96). Cugetă-
tarea este înțeleasă ca mijlocul de-a
distinge esențialul de accidental, de
întâmplător. Cari au fost cauzele
succesului democratic în Elveția?,
cultura intelectuală a poporului și

¹⁾ Bryce numește ca luptători ideali
pentru libertate pe Mazzini și pe Garibaldi.

practica lungă a guvernării de sine locale. Condițiile foarte speciale ale Elveției nu se vor regăsi în alte țări, dar exemplul ei arată în ce direcțiuni trebuie să se orienteze silințele democrațiilor (I, 97). „Știința este numai unul din elementele care contribuie să facă buni cetățeni; spiritul civismului și onestitatea sunt și mai necesare.”

De capitolul despre educație se apropie conținutul despre presă și democrație (X). „Presei, acțiunii numeroaselor sale organe, îi datorește democrația faptul că a putut să se înrădăcineze în națiunile cele mari” (X, 114). Inșă (X, 119): „Dacă orice gazetă ar căuta adevărul, tot adevărul, numai adevărul, dacă ar deschide coloanele sale tuturor părților, lăsând cetitorului grija de-a le judeca, presa ar face numai bine; dar așa virtute nu se află în zilele noastre.” Păcat! Deoarece (I, 129): „nici un om nu este atât de cumințe, ca să-i poți încredința puterea fără să-l și obligi de-a da socoteală despre ce face cu ea; dar în gazetărie noi vedem o putere pe care, afară de conștiința scriitorului, nimic n-o poate restringe.” Mișlocul de-a scoate la iveală conștiința și inconștienta, care-i? El este (I, 131) formulat de Bryce așa: „Leacul cel mai bun contra primejdiilor rezultate din puterea presei este libera și întreaga concurență a gazetelor independente.” Ceeace la noi, chiar acum, nu se prea ia în considerație! Tiraniam monopolului (Bryce) prin favoritism este contrară liberei concurențe, deci democrației presei. Inșă, oricând, oriunde, „guvernul democratic se sprijinește pe opinia bine informată și rezonabilă a masei cetățenilor.” Se vede, capitolul este util celor care pretind presei o democrație sănătoasă.

Partidele, de obicei, se opun la astfel de scopuri. Capitolul lui Bryce despre partide (XI) este și mai amănunțit. „Lăsând afară orice chestiune de origine, partidul trăește și prosperă prin silințele combinate a patru tendențe: simpatia, imitația, concurența și spiritul combativ. Fără a cerceta până la ce punct convingerea sau credința într-o idee intervine în creația unui partid, este afară de orice îndoială că facultățile emotive ale membrilor săi constituie motorul esențial al organismului și contribuie mai mult decât orice altă forță la vitalitatea sa și la puterea sa combativă” (I, 135). Viața partidelor atârna, deci, de sentimentele ce sunt de față, active în sinul lor.

(Cercetați la noi!) Funcțiunile partidelor sunt: răspândirea principiilor lor și succesul candidaților în alegeri. Evident, întâia funcțiune este cea mai grea, mai nobilă. Partidele sunt necesare mai ales pentruca să educe, să îndrepte și să stimuleze opinia publică în vederea unor anume scopuri specifice (I, 143), ceea ce exclude târguelile între partide cu principii și scopuri diferite, firește... în țări civilizate. Disciplina de partid trebuie să impue un frâu necesar egoismului și răului încă mai mare al corupției (I, 145): O, Bryce, tu ești Englez, inșă! Din celelalte păreri interesante mai extrag: Un guvern în mâinile unei coaliții de partide este, în genere, slab. — In prezent popoarele manifestă tendențe de divisiune, se recunoaște partidul săracilor și al bogaților: astfel de stări „par puțin favorabile formării unei opinii cu adevărat naționale și, până la un punct, menținerii unității naționale (I, 149)“ — In sfârșit: „Cu cât un partid trăește mai în acord cu principiile pe baza cărora s'a constituit, cu cât el supune scopurile sale particulare menținerii unității și desvoltării puterii naționale, cu cât el este mai mult condus de oameni atât de largi, încât să recunoască ce este bun în programul adversarilor săi și să împiedece ca divergențele să devie uri, cu atât mai mult partidul va servi interesele generale ale țării (I, 153).“ Aforismul acesta, intrat printre partidele noastre, ar fi ca o secure intrată între copaci. Cât văd eu, ele se vor feri încă să-l admită; ele sunt impecabile, singure suficiente și, totuși, — fericirea se ferește de granițele noastre. Este mai ales cazul când șefii se cred genii ori moștenitori ai unui instinct politic mai sigur decât al albinelor, ori generali invingători... îndată ce apar, O, democrație română, oare nu ești și tu de vină că Bryce — nici nu te amintește, că el nu-și perde vremea cu Sud-Estul Europei, căruia-i aruncă de câteva ori cuvinte de dureroasă ignorare?

G. Bogdan-Duică.

Redacția și administrația revistei

SOCIETATEA DE MAINE

sunt instalate în palatul Camerii de Comerț din Cluj (nr. 115 și 116).

— Ore de birou zilnic 14—16. —

Din dicționarul greșelilor noastre de limbă

XI.

Vorbiam în unul din numerele trecute ale acestei reviste despre verbul *trebuie*. Completăm azi cele spuse atunci în legătură cu acest verb buclucaș, care nu numai că se întinde „ca broasca-n tău”, tinzând să devină personal din unipersonal ce era, dar înjghebează și cointereșări neromânești, căutând să le camufleze în tovarășii românești.

Cine nu s'a împiedecat de atâtea ori de construcții ca cele următoare?

„Trebuie de adăugat și altceva: aici în Orient trebuie de contat și cu armata sârbă și cu armata română, cari nu sunt elemente cari trebuie de neglijat”. (C. Mille. Lupta No. 237. dela 3 Oct. 1922, art. prim. col. 2.)

„In fața lor trebuie de pus un ecran”. (I. Simionescu, Lamura No. 9. 1922 pg. 570).

„Nu trebuie de pus între păreri raporturi logice” etc. (S. d. m. No. 2. pg. 38. col. 1.)

„Trebuie de făcut o deosebire (Lamura No. 1. Oct. 1922 p. 23.) etc., etc.

Românul, în cazul acesta, nu întrebuintează supinul ci participiul perfect.

El nu zice: calul trebuie de vândut; boii trebuie de vândut etc. Ci:

calul	trebuie vândut
vaca	” vândută
boii	” vânduți
oile	” vândute.

Prin urmare, și în cazurile de mai sus vom zice și scrie:

„trebuie adăugat și altceva”... .

„nu sunt elemente cari trebuie neglijate. (In cazul acesta aș zice mai bucuros: „nu sunt elemente de neglijat” — fără „trebuie”. Sau: „nu sunt elemente care pot fi neglijate).”

„nu trebuie puse între păreri raporturi logice”...

„trebuie făcută o deosebire”... (sau, mai bine: trebuie să facem... .

Tot în legătură cu verbul *trebuie* avem noi Ardeleni o construcție care supără rău urechea fraților din v. regat. E construcția: *trebuie că*...

Exemple: Trebuie că a adormit de nu mai vine.

Trebuie că a auzit și el vestea.

Trebuie că a pășit ceva, de nu mai dă nici un semn de viață.

In v. regat: Trebuie să fi auzit... Trebuie să i se fi întâmplat ceva, etc.

„Frachele ghie opincolo” e adeseori luat din ciocul opiniei pentru această construcție. Și uneori, ni se pare, pe nedrept. Căci, dacă zeflemeaua are un temei în cazul de mai sus, ea nu e motivată în cazul întrebuintării conjunctivului prezinte. Pentruce? Fiindcă Ardeleanul face deosebire între:

„trebuie că merge...” și: „Trebuie să meargă și el la București”.

Construcția primă are înțeles potențial: e probabil, e posibil să meargă: pe când construcția cu *să* exprimă un imperativ. Deci, dacă Ardeleanul lasă loc îndoilei când zice: „trebuie că merge”, devine categoric excluzând orice îndoială, când îi spune: „trebuie să meargă.” Așa o simt eu. Și nu cred să mă înșel.

Axente Banciu

P. S. In articolul „Morții noștri” din No. 30. dela 9 Nov. a. c. pg. s'au strecurat două greșeli.

1. Col. 3, șirul 6, de sus in loc de: „Eu am conștiință națională...” „Eu am o conștiință națională.”

2. Col. 2, șirul 5. de jos „ban Românesc” să se îndrepteze: „ban românesc”.

POLITICA EXTERNĂ**DUNĂREA ȘI STRĂMTORILE SUB REGIM INTERNAȚIONAL**

Ocupându-ne în mai multe rânduri cu problemele politicii europene de care este strâns legată viața și independența statului român, am scos în evidență dușmăniile permanente ce ne amenință.

În special, problema frontierei noastre de răsărit, singura amenințată astăzi serios prin pretențiunile imperialiste rusești asupra Basarabiei, am discutat-o în cadrul politicii generale europene și am arătat intima legătură ce există între strămtori, gurile Dunării și ținutul românesc dintre Prut și Nistru.

De altfel, politica Rusiei la Dunăre am dezvoltat-o pe larg într'un articol aparte spre a înlesni și mai bine înțelegerea atitudinii actuale a conducătorilor dela Moscova, precum și scopurile ce urmăresc în permanență sub atâtea forme deghizate. Poate că, pentru limpezirea problemei dunărene, pe toate laturile, ar fi trebuit să ne ocupăm și de politica Austro-Ungariei la Dunăre, așa cum am făcut pentru politica Rusiei, dar fiindcă o primejdie habsburgică nu mai există pentru libertatea marelui fluviu, ne rezervăm să revenim altă dată și asupra acestui subiect numai din interes istoric și documentar.

Astăzi ne vom mărgini să expunem, în linii generale, statutul internațional stabilit la Dunăre și la strămtori, spre marea nemulțumire a imperialismului rusesc în Orient, și, astfel, se va vedea mai bine locul ce-l ocupă Basarabia în n-urile rândueli stabilite cu ocazia păcii generale.

In loc de trei regimuri, unul singur pe o Dunăre internațională.

Este evident că bătrânului fluviu nu i-se mai contesta caracterul internațional, din punct de vedere strict formal, încă dela congresul de Viena (1815) când se proclamase principiul libertății de navigație pe fluviile internaționale ca Rhinul și Dunărea.

Practic, însă, precum am văzut și din expunerea mașinațiunilor rusești la gurile fluviului, Dunărea a suferit mereu consecințele tendințelor de acaparare exclusivistă când din partea unora, când din partea altora. Abia congresul dela Paris (1856) după războiul Crimeei, a tradus în

fapt principiul internaționalizării Dunării, stabilit dela 1815, instituirea Comisiunii europene, dar și atunci opera aceasta n'a fost decât parțială: la gurile fluviului.

Fără să ne oprim asupra numeroaselor acte și date din istoricul problemei dunărene, vom spune că, la izbucnirea războiului în 1914, bătrânul fluviu suferea încă și suferea greu de consecințele luptelor de influență și dominațiune politică duse în jurul libertății de navigație.

Intr'adevăr, în loc de navigație liberă și egală pentru toată lumea conform principiilor proclamate în congresul dela Viena, Dunărea nu oferea decât în regiunea maritimă, dela Brăila la guri, un regim egal și uniform pentru toți sub garanția comisiunii europene.

Între Brăila și porțile de fer, pe Dunărea zisă mijlocie navigația era supusă unui regim deosebit de cel al gurilor.

Comisiunea riveranilor, instituită chiar prin tratatul dela 1856, fiind inexistentă și după congresul de Berlin, prin refuzul României de a primi dominația deghizată a Austro-Ungariei la Dunărea de mijloc, ce trebuia să se consfințească în conferința dela Londra (1883), — fiecare riveran rămăsese liber să exercite cum vrea poliția și controlul în apele teritoriale dela Brăila la Porțile de fer. Se înțelege că variația taxelor și formalităților dela un țarm la altul, ca și dintr'un port într'altul, nu era un element de natură să ușureze navigația internațională pe această porțiune dunăreană, — chiar și fără excepția de rezervă a cabotajului.

În sfârșit, al treilea regim, dela Porțile de fer în sus, lăsa și de fapt și de drept fluviul la discreția riveranilor centrali, fără nici o garanție de libertate pentru navigația internațională. Adăugând la aceste scăpări din vedere intenționate ale diferitelor conferințe, care se ocupaseră de navigația dunăreană, mandatul acordat Austro-Ungariei la Berlin, în 1878, de a executa lucrările la Porțile de fer, vom avea tabloul complet al ultimei porțiuni de Dunăre cu regim deosebit.

Pentru precizie, se cuvine să adăugăm că guvernul maghiar executând mandatul internațional dat monarhiei habsburgice, stabilise la

porțile de fer un baraj de netrecut pentru navigația altor State din avalul fluviului prin regulamentul de trecere ca și prin taxele fixate asupra vaselor după criteriul intereselor economice ungurești.

Toate protestările ca și toate argumentele împotriva nedreptății și absurdității regimului navigației dunărene, mai sus de Porțile de fer, erau zădărnice pentru că se izbeau de interesele contrarii ale monarhiei habsburgice sau numai ale unei părți din ea.

Este evident că, la conferința păcii, unde aveau să repare atâtea nedreptăți și să se înlăture atâtea absurdități moștenite din trecut, regimul Dunării a fost una din preocupările ceasului dintâi.

Intr'adevăr, tratatul de pace din Versailles reluând firul principiilor consacrate la Viena, cu un veac în urmă, și ținând seamă de toate piedicile politice din răstimpul acesta, a restabilit Comisiunea europeană a gurilor, provizor, numai cu reprezentanții Angliei, Franței, Italiei și României și, totodată, a înființat Comisiunea riveranilor, planșită de mult, sub forma unei Comisiuni internaționale alcătuită din reprezentanții celor două State germanice riverane, ai tuturor celorlalți riverani, precum și ai Statelor neriverane reprezentate în Comisiunea gurilor. În același timp, pacea de Versailles a retras delegația dată Austro-Ungariei la Porțile de fer în congresul de Berlin.

Conferința Statelor interesate intrunită, apoi, la Paris, pentru a desvolta și preciza noul regim al Dunării internaționale, schițat în tratatul de Versailles, s'a terminat prin convenția specială din 23 Iulie 1921 care stabilește noul stat al fluviului.

Abia acum libertatea navigațiunii dela Ulm la Marea Neagră, fără nici o piedică la Porțile de fer sau în alt punct al cursului, este asigurată tuturor pavilioanelor.

Comisiunea internațională, cu sediul pentru primii 5 ani la Bratislava și corespunzând fantomaticii comisiuni riverane de odinioară, este coordonată în lucrările sale cu Comisiunea europeană a Gurilor pentru a asigura uniformitatea regimului de navigație pe întreg fluviul. Osebit de aceasta, Statele semnatare ale statutului se obligă să stabilească între ele, prin convenții aparte, reguli uniforme în materie civilă, comercială, sanitară și veterinară întru tot ce se referă la navigație și la contractul de transport.

In sarcina Comisiunii internaționale mai cade pregătirea unui regulament uniform de navigație și politică, asigurarea caracterului internațional al fluviului și întreținerea și ameliorarea contului navigabil, la nevoie chiar executând direct lucrările necesare dacă vre-unul dintre riverani nu-i în măsură să le facă singur în cuprinsul domeniului său teritorial.

Pentru asigurarea navigației la Poștile de fer și cataracte, Comisiunea internațională de acord cu Statele riverane, Jugoslavia și România, va constitui serviciile necesare tehnice și administrative.

La strâmători, în locul stăpânirii exclusive a unui Stat, libertatea de trecere pentru toate...

Odată stabilită Dunărea internațională, marea în care bătrânul fluviu își varsă apele nu putea și nu trebuia să fie decât o mare liberă, deschisă tuturor.

Dar a fost cândva altfel, sau a pretins cineva un alt regim?

În coacepția noastră actuală, Marea Neagră nu este și nu poate fi decât o mare liberă, deschisă navigației tuturor pentru că, pe apele sale și prin strâmători, respiră afară de cele 4 State riverane, Rusia, România, Bulgaria și Turcia, și celelalte State care, neavând coastă maritimă, precum Ungaria, Austria și Cehoslovacia, numai prin Dunărea internațională pot răsbi în largul mărilor.

În trecut, însă, n'a fost așa totdeauna.

Pe vremea când turcii, năvălitori în Europa, au ajuns să cucerească, treptat, toate ținuturile dealungul țărmului Mării negre, aceasta s'a transformat, firește, într'un lac turcesc înlăuntrul căruia nu putea pătrunde nimeni fără voia Sultanului stăpân pe strâmători. În acea vreme, Marea Neagră apare, într'adevăr, ca o casă închisă, înlăuntrul căreia nu se putea pătrunde decât prin poarta strâmătorilor și acelea aflate sub puterea Sultanului.

Dar vremurile s'au schimbat și Rusia lui Petru cel Mare, ridicându-se tot mai puternică, a răsbit la sud până la țărmul Mării Negre și de acolo, prin strâmători, și-a căutat mai departe libertatea de navigație.

În acest al doilea act al tragediei istorice a Mării Negre, începută cu înstăpânirea turcescă peste tot, Rusia nu s'a mulțumit numai cu libertatea de navigație, ci a năzuit mereu și tot mai mult să ne

substitue Turciei în dominația absolută a țărmurilor pentru a face, din această mare, un lac rusesc închis după cum odinioară fusese un lac turcesc.

De nenumărate ori Țării pravoslavnică s'au crezut gata de a realiza grandiosul vis moștenit dela Petru cel Mare și totdeauna, în ultimul moment, s'a întâmplat că Țarigradul (Constantinople) a scăpat ca prin minune din mâna lacom întinsă a Rusiei. Ultimul moment a fost acordul anglo-franco-rus din 1915, în preajma acțiunii aliate la Dardanele, când s'a recunoscut în secret dreptul Rusiei de a primi stăpânirea strâmătorilor. Revoluția bolșevică, însă, a retras Rusia din luptă și prin aceasta a făcut caduc cel mai monstruos document diplomatic din istoria contemporană a Europei.

Basarabia noastră, în năzuința multi-seculară a Rusiei spre strâmători, nu este decât o verigă dintr'un lanț, o etapă, precum am mai spus, în marșul cuceririi rusești, de-alungul malurilor Mării Negre, până la Constantinople.

Dar în primele timpuri ale revoluției bolșevice visul lui Petru cel Mare a fost un moment dat uitării. Atunci s'a proclamat dreptul de liberă autodeterminare al popoarelor fostei împărății țariste.

Reculegerea n'a întârziat, mult și cu prilejul războiului greco-turc din Asia Mică, în timpul căruia însăși stăpânirea turcă la strâmători părea primejduită, Rusia bolșevică a ajutat pe cât a putut rezistența Kemalistă împotriva Greciei susținută de Anglia.

A fost atunci perioada cea mai dramatică din istoria orientală și a Rusiei pentru că se păruse, un moment, decisa isgonirea Turcilor dela strâmători și înlocuirea lor prin alți moștenitori decât urmașii lui Petru cel Mare, prin Grecii mandari ai Angliei.

Astfel, în clipa hotărâtoare a moștenirii „omului bolnav”, cum i-se spunea Turciei de peste un veac, moștenitorul care se credea singurul îndreptățit era să fie înălăturat definitiv.

Lesne de înțeles pentru ce acest moștenitor amenințat, Rusia, a respirat fericită când Turcia biruitoare împotriva Greciei și-a văzut salvată stăpânirea mai departe la strâmători. E, iarăși, lesne de înțeles pentru ce delegatul rus în conferința dela Lausanne, I. Cicerin, a luat cu atâta energie partea Turciei încât a pro-

voat ironia delegatului englez care a spus că nu se aștepta să-l vadă purtând fes.

Cel puțin Rusia a văzut salvate perspectivele viitorului la moștenirea mult visată, în loc să fie pusă deodată în fața unui alt stăpân la strâmători, poate mai puternic și mai prevăzător decât Turcia.

Conferința păcii de Lausanne, după lungi debateri, uneori furtunoase, s'a încheiat la 24 Iulie 1923 prin tratatul de pace în care se prevede și noul statut internațional la strâmători. Rusia l'a acceptat de nevoe.

Intrucât libertatea navigației pacifice și comerciale prin strâmători fusese asigurată și până acum de Turcia, noul statut dela Lausanne o confirmă din nou.

Dificultatea cea mare, la strâmători, a constituit-o totdeauna trecerea vaselor de război, împotriva căreia Rusia, după împrejurări și mai ales după interese, a opus când formula *mare clausum* când cea de *mare apertum*. În prima ipoteză, fiind amenințată de un război cu marile puteri navale, Rusia avea tot interesul să susțină că Marea Neagră este o mare închisă pentru flota de război a Statelor riverane și, prin urmare, să-și asigure frontiera maritimă de sud față de un atac naval. Într'adua ipoteză, când Rusia avea interes să-și scoată flota de război din Marea Neagră spre a-i da o întrebuințare aiurea, ca de pildă în războiul din Extremul Orient cu Japonia, împotriva căreia și-a dus fără succes flota Balticeii, atunci guvernării dela Petrograd susțineau formula *mare apertum*, adică Marea Neagră trebuie să fie liberă și pentru intrarea sau eșirea vaselor de război.

Statutul strâmătorilor dela Lausanne a făcut tranșă între cele două formule care ar corespunde, azi, una intereselor rusești, cealaltă intereselor engleze, — stabilind o adevărată dublă comptabilitate în privința forțelor navale ce se pot trece prin strâmători. Într'adevăr, aceste forțe aparținând unui singur stat nu vor putea repăși flota cea mai puternică aparținând riveranilor.

Comisiunea strâmătorilor, internațională, alcătuită din reprezentanții Franței, Angliei, Italiei, Japoniei, Bulgariei, Greciei, României, Rusiei și regatului Sârbo-Croato-Sloven, sub președinția delegatului Turciei, veghează la aplicarea statutului și asigurarea navigației după directive asemănătoare celor care preșidează la lucrările comisiunilor

internaționale ale Dunării. Locul Statelor Unite în comisiunea strâmtorilor a fost rezervat sub condiția adeziunii la Statut.

Între principalele sale îndatoriri, Comisiunea strâmtorilor o are și pe aceea de a ține la curent statistica diferitelor forțe navale riverane din Marea Neagră, precum și a tuturor schimbărilor ce se produc prin intrarea sau eșirea din această mare a altor forțe navale.

Dar și această echilibristică valabilă în timpuri de pace nu mai prezintă importanță la caz de război pentru că drepturile beligeranților eventuali nu sunt limitate în cuprinsul Mării Negre, iar Comisiunea strâmtorilor nu dispune de sancțiuni spre a asigura respectarea limitelor de forțe navale.

Internaționalizarea Mării Negre și din acest punct de vedere, al forțelor navale, nu însemnează decât completarea și desăvârșirea caracterului internațional al navigațiunii pacifice și comerciale prin strâmtori, care nu sunt, la rândul lor, decât o prelungire a gurilor Dunării pentru toate Statele din basiniul marelui fluviu.

Deși a rezultat dintr-o transacție asupra unor puncte de vedere diametral spuse, statutul strâmtorilor, la interval de două ani împliniți (23 Iulie 1921, 24 Iulie 1923), n'a făcut decât să completeze prevederile statutului Dunărean, generalizând internaționalizarea și libertatea de navigație în mod uniform pentru toate pavilioanele, spre marea înverșunare a Rusiei, partizană de formule exclusiviste și urmărind scopuri egoiste atât la gurile Dunării cât și la Constantinopole.

Când aceasta-i situația adevărată a politicii rusești tradiționale, repetarea ei prin gesturile bolșevicilor cu pretenții de revoluționari internaționaliști ca și toată agitația pe tema Basarabiei nu sunt decât încercarea lăaturalnică de a răsturna o întreagă rânduială internațională.

N. Dașcovici.

IN BUCUREȘTI

depozitul revistei

SOCIETATEA DE MĂINE

este în strada Zaharie no. 3.

D. MIHAIL BOTE este autorizat cu încasarea abonamentelor.

MERGEM SPRE UN „KULTURKAMPI”

Observatorului atent al mișcărilor religioase din ultimul timp nu i-a putut scăpa faptul că preoțimea ortodoxă din Transilvania a ajuns în anii din urmă să se organizeze pentru luptă în vederea scopurilor ei, în condiții pe cari nimeni nu le-ar fi putut prevedea cu 3—4 ani mai înainte. Aceasta s'a putut vedea mai ales în toamna din urmă, cu prilejul adunărilor generale ale secțiilor Asociației „Andrei Șaguna”, în cari, fără excepție, preoțimea a luat, cu unanimitate și cu însuflețire, o atitudine de ofensivă în special față de Biserica catolică din Transilvania, pe care autoritățile de stat o menajează în detrimentul liniștei țării și a dreptății creștinești.

Ca unul care m'am ridicat însumi, cu toată tăria sufletului meu, cerând celor în drept să ia măsurile necesare pentru reglementarea situației confesiunilor, dând și soluții practice pentru aceasta, — mărturisesc că am fost izbit de modul categoric în care congresele Asociației „A. Șaguna” s'au văzut nevoite să intervie în această gravă și delicată chestiune și — de ce să n'o spun? — am regretat din tot sufletul această ieșire colectivă a preoțimei ortodoxe, în frunte cu arhierii ei, împotriva unei confesiuni creștine, cu care aș fi crezut că cei în drept sunt dator să găsească un alt aranjament practic, întemeiat pe pace și pe dragoste creștinească.

Este adevărat că șapte din cele 12 puncte ale moțiunii votate la Oradea-mare, le-am stipulat eu în cartea mea asupra *Catolicismului unghuresc din Transilvania*, dar aceasta numai ca *ultima ratio*. Aceste puncte sunt, în redacțiunea dela Oradea-mare:

1. Să se dizolve „Statul Catolic” a cărui situație, compunere și funcționare e ilegală și să se pedepsească membrii lui care au nesocotit, sau conștient s'au substras de sub legea statului român.

2. Regele României să păstreze toate drepturile avute de regele Ungariei asupra bisericii latine: ca patron suprem, numirea de episcopi și dreptul de dispunere supremă asupra tuturor averilor bisericesti și mănăstirești.

3. Exproprierea completă a tuturor moșilor bisericii latine, fără nici o plată în bani la cele dăruite de regii Ungariei sau principii Ar-

dealului, iar la cele dăruite de particulari, dacă aceasta se poate dovedi, să se achite prețul lor conform legii agrare.

4. Statificarea urgentă a averilor mobile și imobile ale fondului religios și de studii, ca să se ajute din ele și alte confesiuni, nu numai cea latină.

5. Statul român își păstrează deplină putere asupra ordinelor călugărești latine de a le desființa și a le seculariza toate bunurile sau a le întrebuința conform nevoilor sale pentru binele obștesc. Șefii ordinelor să aibă sediul lor la noi în țară, să fie cetățeni români, ca și călugării cari compun ordinele.

6. Desființarea episcopioilor latine din Oradea-Mare și Satu-Mare.

7. Subvenționarea tuturor instituțiilor minoritare, statul să o facă conform tratatului dela Trianon art. 9 în proporția numărului sufletelor și a averilor materiale de cari dispune respectiva minoritate. — 4

Am propus aceste măsuri, cum spuneam, ca o ultimă rațiune, pentru cazul, când catolicii n'ar vrea să înțeleagă nici glasul vremii, nici porunca lui Christos, și regret că cei chemați n'au făcut nici un pas pentru conducătorii Bisericii catolice să revie la sentimente frățești și creștinești față de o situație, pe care este ușor de înțeles că opinia publică românească n'o mai poate tolera.

Dar, parecă e un blăstem că conducătorii acestei țări nu sunt capabili să rezolve nici o problemă gingașă, fără a da prilej la violențe, cari tulbură apoi pacea pentru vreme foarte îndelungată, dacă nu pentru totdeauna. Așa au rezolvit ei chestiunea bisericască din Basarabia, inveninând nu numai întreaga preoțime, ci și întreaga viață publică a acelei țărișoare. Așa inveninează ei acuma viața religioasă a Transilvaniei și prin ea, întreaga viață publică, în loc ca să fi luat la timp măsuri ca atitudini războinice ca cele manifestate de preoțimea ortodoxă, să nu fie îndreptățite de a se putea desvolta.

Cu o politică religioasă slăbănoagă ca cea actuală mergem spre un sigur *Kulturkampf*.

Onisfor Ghiбу.

Conferința d-lui Albert Thomas ținută la 30 Noembrie în Aula Universității clujene a fost un imn înălțător adresat muncii sistematizate. Activitatea desfășurată de diferitele secții ale Ligii Națiunilor își revarsă binefacerile generoase asupra tuturor statelor civilizate. Din vastul plan de organizare expus de d-l director al Biroului Internațional al Muncii se desprind și trei principii fundamentale, cari privesc mai deaproape evoluția capitalului uman și dezvoltarea eugenică a generațiilor viitoare. Opera biroului implică în sine acțiuni medico-sociale, cari se adresează individului în cele mai vitale momente din viața sa intra- și extrauterină. Preconizându-se protecția maternității se intenționează reducerea mortalității, prin care națiunea pierde numeroase unități omenești. Cele 6 săptămâni de repus impuse mamei lucrătoare în preajma termenului, sunt foarte salutare pentru viabilitatea produsului fecundațiunii, întrucât cauza nașterilor premature este în majoritatea cazurilor surmenajul mamei. În centrele mari prematuritatea este enormă și atinge în unele orașe chiar 50% din numărul total al noilor născuți. Mortalitatea acestor vlăstare plâpânde, apărute în viața extrauterină în condiții de inferioritate fizică — față de copiii ajunși la termen — este evidentă. Dacă la această debilitate congenitală se mai adaugă răvagiile sifilisului matrimonial, statistica ia un aspect și mai îndoliat.

După ce copilul este născut și pus în condiții bune de existență ne vom adresa mamei, care trebuie protejată atât timp, cât debilitatea lezuziei o face mai receptivă față de ofensiva agenților patogeni și debilitanți. Pentru motivul acesta sollicitudinea pe care o arată Biroul Muncii pentru femeia lezuză — în primele șase săptămâni dela parturițiune, are un aspect eugenic de cea mai mare valoare. Această sollicitudine a îmbrăcat haina unei convenții internaționale, care și ratificată de multe state, nu s'au tradus încă în faptă nici chiar în Franța pretutindeni, deoarece e vorba de o operă foarte greu de realizat, întrucât trebuie luptat de multe ori cu interesele marilor industriași, a căror susceptibilitate este drept proporționată cu valoarea electorală pe care o reprezintă.

Altă latură eugenică a programului expus de d-l Thomas este protecția copiilor, în sensul de a li se interzice accesul în uzine înainte de vârsta de 14 ani și oprirea adolecenților și a femeilor dela munca industrială de noapte. Esența acestor precepte este așa de explicită, încât nici nu mai admite comentarii. O femeie debilitată printr-o muncă fizică exagerată nu va mai putea fi o mamă fertilă iar tânărul surmenat în perioada celor mai

radicale transformări fiziologice și psihologice, în epoca când încep să se afirme în mod mai categoric caracterile sexualității, este amenințat de o debilitare, a cărei urme rămân imprimare în organism pentru todeauna.

La opera de protecție a femeilor s'ar mai putea adăuga excluderea acestui sex din industria plumbului, deoarece intoxicația saturnivă exercită o influență nocivă asupra fătului. O statistică a clinicei Baudelocque din Paris ne arată, că din 56 de sarcini alor 13 femei angajate în industria plumbului au rezultat 21 de nașteri la termen 9 premature și 26 de avorturi.

Iată deci cum Biroul internațional al muncii de sub conducerea d-lui Albert Thomas desfășoară o activitate de cea mai largă umanitate ținând ca în cadrele statelor naționale cari alcătuiesc astăzi Europa și restul globului să realizeze cu mijloace cât mai blânde o operă de asanare a claselor sociale oprimate de boli, de ignoranță, de mizerie și de materialism. Iată cum o activitate inter-națională poate promova și interesele noastre naționale, când vrem să ținem seamă, că cuvântul „internațional” nu este numai calificativul asociației generale a lucrătorilor depe glob, cari sacrifică ideea de patrie, pentru a-și elupta animate revendicări, ci este mai ales un calificativ care semnifică coordonarea operilor mari dintre națiuni, cum este și opera Biroului Muncii, a cărui activitate va trebui strâns legată în viitor și de cele două organisme internaționale de igienă, cari sunt: „Comitetul de igienă al Societății Națiunilor” și „Oficiul internațional de igienă publică din Paris” asupra cărora voi reveni.

Dr. AUREL VOINA

Liniste complete la Nistru. Zvonurile cu privire la amenințările rusești pe Nistru au devenit un subiect nepuizabil pentru presă și lumea politică. Nu vom căuta aici motivele care determină la întreținerea acestei atmosfere îngrijitoare. De altfel ele nu sunt greu de ghicit, dacă procedezi din caz în caz. Destul că „situația la Nistru” a devenit coșmarul țării.

Suntem îndreptățiți, pe baza afirmațiilor și dovezilor din partea factorilor cu răspundere pe Nistru, să afirmăm, în interesul liniștirii spiritelor, că la Nistru a domnit și domnește cea mai perfectă liniste. De când bandele au devenit... pericol militar? Căel afară de ele factorii în drept n'au observat nici când o amenințare a liniștei pe malul românesc al Nistrului. Rusia nici nu intenționează și nici nu e în stare, multă vreme de aici înainte, să provoace un războiu, atâtă vreme cât nu e nici-o coeziune între popor și conducătorii care l-ar vrea.

PLICUL

Comedie în 3 acte de Liviu Rebreanu

Curiositatea de care am fost cuprinși, dinpreună cu ceilalți spectatori, când am asistat Marți seara la premiera Teatrului Național, se explică îndată, ce ne gândim că un romancier ni se prezenta sub aspectul de dramaturg. Debutul dramatic al dlui. Liviu Rebreanu la Cluj a mai fost însă precedat de curiositate și din alte motive. Publicul de aici îl cunoștea ca desenatorul fidel al aspectelor variate ale vieții ardelenesti de dinainte de războiu. Ori, „Plicul” se știa că aduce în scenă alt mediu, alți oameni și, alte timpuri.

Sub amândouă raporturile curiositatea ne-a fost legitimată. D. Rebreanu s'a dovedit un dramaturg care știe mânu cu destulă abilitate și șforle tehnice scenice și s'a dovedit mai ales, un fin observator al micimilor omenești.

Dsa ne-a dat în „Plicul” o acțiune care se petrece azi, după războiu, într'un oraș de provincie românesc.

S'a spus, chiar pentru aceasta, că „Plicul” ar fi ediția din 1924 a „Scrisorii Pierdute”. Nouă ni-se pare însă, că „Plicul” este „Revizorul” românesc, cu o mică deosebire. Gogol când a descris moravurile Rusiei de acum o sută de ani a mers cu acțiunea numai până la apariția în scenă a revizorului. Cum este acesta, mai bun ori mai rău ca ceilalți, nu ne-a arătat, dând astfel o porțiță pe unde se poate închipui o ieșire spre liman din mocirla moravurilor de atunci ale Rusiei. La d. Rebreanu, „inspectorul” intră în scenă și se lasă să fie cunoscut, așa cum e: egal cu ceilalți.

Speranța în îndreptare deci ne este luată, acțiunea piesei rămâne în goliciunea ei, ca să înfățișeze brutal spectatorului cum vede autorul societatea românească de azi.

Și dacă aceasta este așa, piesa dlui Rebreanu, e mai mult decât o comedie. E o icoană, care ne arată — e rău și cât este răul în societatea de azi.

Afaceri, afaceri și iar afaceri. Dela „correspondantul” de ziare care „intervine” și până la hărbatul pentru care „intervenția” soției sale frumoase e deschizătoare a tuturor drumurilor, toți fac afaceri, mai mici și mai mari, dar egal de murdare, în această piesă. Nici un moment care te-ar îndreptăți să crezi că este o infim de mică părțică neputredă în sufletul acestor oameni. Cele câte-va cuvinte ale dnei Arzăreanu, despre felul cum își duce viața ei de doamnă din lumea mare, par a desveli un suflet nițel mai curat. Dar, ce desamăgire! La urmă află că totul e prefăcătorie. Femeia care un moment pare mai bună ca ceilalți, va fi în cele din urmă cea mai de disprețuit.

Să fie oare această icoană, fidelă, ori e o parte din viață luminată, prea puternică? E greu de cumpănit.

Ori cum ar fi însă, piesa dlui Rebreanu a plăcut. E comedie, și lumea a râs. A fost însă oare râsul acela sincer, ori se ascunde după el durerea pentru societatea românească înfățișată în „Plicul”?

Interpretarea a fost bună. Dl. Neamtzu-Ottonel a avut o linie de contur sigură în rolul lui Arzăreanu.

Dna Jipescu Hodoș în rolul dnei Arzăreanu a avut un succes meritat. Dnii Dimitriu, Ștefănescu Potcoavă, Vasilescu și Viou în celelalte roluri cât se poate de bine.

A urel Buteanu

SĂNĂTATEA PUBLICĂ

DIN PROGRESSELE PUERICULTURALE ALE SATELOR

Popor latin, — suntem obișnuți a ne căuta și de a nu ne ascunde scăderile. Le avem sigur peste număr și expunerea lor cu arătarea pericolelor, ce reprezintă pentru viitorul nostru, va ajuta fără îndoială mai mult stărpirea viciilor noastre, decât o acoperire a lor, sau o exagerare a calităților, ce le avem. Se admite chiar în scop de propagandă și stimulare la înlăturarea relelor, ce ne bântue, o exagerare oarecare a lor. Acolo însă, unde neajunsurile sunt deosebit de mari, este necesar, ca progresele, ce eventual s'au realizat, să fie suficient demonstrate, în caz contrar descurajarea și pierderea încrederii în utilitatea unor noi sfaturi ar zădărnici orice încercări de schimbare a situației.

Sub raport puericultural situația noastră este din cele mai dezolate. Prin înspăimântătoarea-i mortalitate infantilă poporul românesc se clasează între cele mai înapoiate popoare ale Europei. Evident ar trebui să facem cele mai desinteresate sfaturi pentru a obține reale îmbunătățiri. Ce se întâmplă însă? Puținele mijloace, ce ni s'au dat și nouă să le utilizăm spre analizarea acestei situații, au încăput pe mâna politicianismului. În locul forțelor probate și al idealistilor, cari au înființat excelente instituțiuni noi, au lărgit activitatea celor vechi, și au dovedit superioritatea puterii de organizare românești, azi conducerea organizării noastre puericulturale se face fără râvnă, fără priceperea necesară, cu un îngust egoism. S'au coborât astfel prestațiunile unor instituțiuni, cari bine conduse ne-ar putea aduce reale servicii pentru organizarea sănătății și educației copiilor lipsiți și cari în primii ani de funcționare, sau de conducere românească, în ani mult mai grei, ca cei de acum, au pornit-o la un frumos avânt.

Se poate totuși încă și azi întâmpla, ca pe acest teren nerecunoscător hărnicia și destoinicia celor mici să poată contrabalansa efectul relelor venite dela cei suspuși. De altă parte în unele locuri munca anilor trecuți își mai culege și azi roadele. Se mai pot adăoga și rezultatele activității societăților noastre particulare, culturale și de asistență socială. Prin o fericită colaborare a acestor factori se ajunge astfel chiar la frumoase progrese sporadice. De

aceea în actuala decădere generală, tabloul tristei situațiuni a satelor noastre, în ce privește îngrijirea și starea sanitară a copiilor, poate prezenta și puncte mai luminoase. Ele trebuie cu atât mai mult relevate, cu cât sunt mai rare, ca pe alte terenuri. Cunoașterea lor arată cum se pot obține și în această privință rezultate bune, și învie nădejdea venirii unor vremi de acțiune generală, de sus bine condusă.

În descrierea situației puericulturale a satelor noastre, care azi nu ne lipsește, o pagină mai luminoasă ne-ar putea da Feneșul sășesc, din apropierea nemijlocită a Clujului.

Sășesc odinioară, Feneșul azi este covârșitor românesc. Neamul nostru a învins aici, ca și aiurea, prin singura-i armă, rămasă în timpurile de asuprire, natalitatea.

Și erau mari pierderile, pe cari dușmanii i le puneau. Alături de asuprirea economică, o principală cauză a mortalității infantile românești, stăpânii de ieri ai poporului nostru îl mai țineau și într'o rușinoasă stare de neștiință, a doua cauză importantă a situației sale puericulturale proaste. În fostul stat ungar opera într'adevăr mare, de asistență infantilă a azilelor de copii servia numai populațiunea maghiară. Ei îi reveneau toate foloasele mari materiale și morale realizate prin această instituțiune. Miile de copii ai azilelor se așezau exclusiv în sate ungurești. Aceasta, prin taxele pe atunci mari, ce se plăteau familiilor pentru îngrijirea acestor copii, însemna un real câștig material pentru locuitorii unor asemenea comune. Asimilându-se acești copii, în mare parte de origine românească, măriau și numărul de brațe muncitoare și de suflete ungurești. În același timp satele românești, unde înființarea unor asemenea colonii de copii era prohibită, suferiau nu numai prin pierderea acestor avantagii, ci și prin răpirea copiilor lipsiți, așezați în familii ungurești. În sfârșit azilele urmăreau un scop și mai larg: de a ridica în același timp nivelul puericultural al întregii populații din comunele, unde li se adăpostiau copiii. Fiecare copil al azilului, așezat în familie, trebuia să serviască drept centru de propagandă al bunelor reguli de îngrijire a unui copil, și inspectoarea de colonii, care-i supraveghia, și me-

dicul coloniei aveau îndatorirea de a ajuta cu sfaturi întreaga populație. Populațiunea românească pierdea deci și ajutorul prin sfat și învățături, concursul moral, de care avea cel puțin atâta trebuință ca de cel material.

Pentru Feneșul sășesc ni s'au păstrat documente importante în arhiva azilului din Cluj, cari arată că populația acestei comune nu numai că n'a fost ajutată prin opera de asistență infantilă a fostului Stat ungar, dar din motive politice a fost intenționat păgubită oprindu-i se orice concurs. Astfel ministerul ungar de interne a făcut un aspru rechișitoriu directorului azilului din Cluj, când acesta în mizeria provocată de războiu s'a adresat comunelor românești pentru primirea copiilor, cari nu se mai puteau așeza în cele ungurești. Între alte comune românești și Feneșul ar fi primit cu brațele deschise asemenea copii părăsiți. Șovinismul maghiar a zădărnicit însă bunele intenții ale locuitorilor acestei comune. „Feneșul are 1512 locuitori valahi la un total de 2600 locuitori, are școală confesională valahă și este sigur, că preotul valah va îndemna copiii români ai azilului, așezați în această comună, de a cerceta această școală și nu pe cea a statului” — spune ordinul din 1918 al inspectorului general de azile din ministerul de interne ungar. Zădărnice directorul azilului își scuză ideea nefericită a înființării unei colonii în Feneș invocând motive naționale: „Prin înființarea acestei colonii se câștigă cheia unui ținut destul de unguresc, o comună, care leagă sate ungurești de Cluj. Prezența copiilor din azil va întări elementul maghiar din Feneș și tocmai va face posibilă necesitatea statificării urgente a școlii valahe de acolo.” Temerea de a nu aduce populațiune maghiară a acestui ținut la soarta vechilor locuitori Sași, prin o acțiune umană, din care ar fi putut profita eventual și Românimea, pare a fi fost mult prea adâncă și existența coloniei de copii în Feneș s'a înăbușit în fașă.

Feneșul sășesc aduce astfel dovezi pentru ilustrarea a două momente de un rol decisiv pentru situațiunea puericulturală a poporului nostru în trecut: a) natalitatea excesivă prin care poporul nostru a câștigat teren față de alte neamuri, în ciuda tuturor asupririlor și b) asupririle economice și culturale, cari au avut ca rezultat și proasta dezvoltare a copiilor, trecând chiar și direct pe

teren puericultural și reducând considerabil rezultatele natalității.

În era românească Feneșul trece prin însemnate schimbări cu repercursiuni pentru soarta copiilor. Reforma agrară aduce îmbunătățirea situației economice a țăranului, jugul cultural se ridică, organizarea sanitară se ameliorează în primii ani de conducere românească și tot atunci se activează și mult discutata colonie de copii cu o inspectoare de colonii în comună, iar în apropiere nemijlocită, la Gilău, se creiază un post de soră de ocrotire. Asociațiunea pentru cultura poporului român, mulțumită și destoinicului director al școlii din comună, dezvoltă o bogată activitate și punctele principale din programul acestei activități sunt tradiționalele expoziții de copii cu premii pentru cei mai bine dezvoltăți și îngrijiiți, cu conferențe asupra îngrijirii corecte a copiilor și înlăturarea relelor, ce bătute copilăria. Muzeul igienic ambulant, de curând înființat, de d-l prof. *Moldovan*, își trimite prima secție, privitoare la sănătatea copilului, în această comună.

Rezultatul unei activități multiple atât de febrile ni l-au înfățișat în mod eclatant înșiși copiii prezentați la expoziția ultimei adunări a Aștrei. Alegerea celor premiați din totalul de aprox. 100 copii de sub 2 ani ne-a dat cele mai mari dificultăți: toți erau deopotrivă bine dezvoltăți și îngrijiiți!

Progresul realizat sub raport puericultural de această comună față de situațiunea din trecut ni-l demonstrează însă evident cifrele de natalitate și mortalitate, cât și datele, ce le-am putut obține privitoare la bolile copiilor de aici.

Natalitatea, mare și înainte de războiu, enorm scăzută în timpul acestuia, se ridică din 1919 iar la vechile proporții. În 1913 s'au înregistrat 151 nașteri, în 1918 numai 58, iar în anii 1919—23 un număr de nașteri ce variază între 114 și 146, cu cifre puțin scăzute față de anii dinainte de războiu, din cauza reducerii numărului locuitorilor prin acesta.

Odată cu menținerea nivelului vechiu ridicat de nașteri, mortalitatea, atât cea generală, cât și în special cea a copiilor din cea mai periclitată vârstă, din epoca de sub 2 ani, scade în proporțiunile cele mai îmbucurătoare. Față de cele 122 cazuri de moarte din toate vârstele în anul 1913, anul 1923, după scăderi treptate în anii precedenți, nu

ne mai dă decât 61, adică jumătatea cazurilor unui an de dinainte de războiu. Scăderea cea mai considerabilă a mortalității o realizează tocmai vrăstele de copii, cari înainte furnizau cei mai mulți morți. Astfel față de anul 1913, când s'au prăpădit 60 copii de sub 2 ani, o cifră ce reprezintă 40% ale natalității și 49% ale mortalității totale din acel an, — în anul 1923 mor numai 24 copii de aceeași vârstă, o scădere importantă și în raportul natalității și mortalității generale a acestui an din urmă (21% ale nașterilor, 40% ale cazurilor de moarte din 1923).

Rezultatul principal al unei asemenea ameliorări este un excedent important de nașteri, de 53 suflete în 1923, față de 29 în 1913.

Aceste cifre se mențin favorabil și ca medii pentru toți anii de după războiu. Astfel media procentului mortalității de sub 2 ani a anilor 1919—23 este 29 în raportul natalității acestor ani, și 44 în raport cu mortalitatea totală, iar media de excedent al nașterilor 48, — sub tot raportul ameliorate față de rezultatele similare de dinainte de războiu.

Mai bun este rezultatul în 1919: morți sub 2 ani 25, adică 18% din natalitate și 27% din mortalitatea totală. El ne arată, că o importantă cauză a ameliorării situației sunt condițiile speciale create prin revenirea păcii: aprecierea importanței noilor vieți, ce vin să înlocuiască pierderile date prin războiu.

Dar cu aceasta n-am epuizat cauzele. Anii 1920—21 prezintă noi creșteri ale mortalității infantile la 49 și 58 (37—40% ale nașterilor 44—60% ale mortalității generale). Aceasta ar putea însemna o nouă scădere a valorii noilor vieți, după reacțiunea imediată de după războiu. Într'adevăr bolile acestor ani nu explică suficient oscilările de mortalitate.

Pentru 1922 și 1923 avem iar ameliorări considerabile. Aceste variațiuni arată, că nu se pot trage concluziuni pentru influințarea mortalității, prin o singură cauză, și că alături de condițiile psihico-fiziologice, create prin necesitatea înlocuirii pierderilor din marele măcel, ameliorările trebuie datorite cauzelor înșirate mai sus, economice, sanitare, și culturale.

Cât de mult s'au ameliorat condițiile sanitare, ne-o arată și micile ravagii, făcute de bolile epidemice ale copilăriei în anii de după războiu. Este deobște cunoscut, ce seceriș grozav au aceste boli de obicei

la Români!

Feneșul săsesc prin progresul ce l-a obținut în îngrijirea copiilor arată spre ținte la cari trebuie să tindem. Idealul de urmărit este menținerea natalității mari a poporului nostru și reducerea mortalității infantile. Odată cu realizarea reformei agrare ne mai rămâne de înfăptuit o grea operă educativă și sanitară în acest scop. Rezultatele din Feneș ne arată eficacitatea unei asemenea activități.

Rezultatele arătate, pe cât de îmbucurătoare, sunt încă departe de a ne putea satisface. Îngrijirea copilului de sub 1 an, în special an primele luni, lasă încă mult de dorit. Deaceia sub acest raport progresul este încă tot insuficient și după războiu. Din 24 copii prăpădiți sub 2 ani în anul 1923 2 au pierit înainte de a împlini 10 zile, 10 înainte de vârsta de 30 zile, 17 sub 6 luni și 21 sub 1 an. În 1918 din 15 morți în vârsta de sub 2 ani 4 s-au prăpădit până la 10 zile, 5 până la 30 zile, 10 sub 6 luni și 11 sub 1 an, iar în 1913 din 60 copii morți până la vârsta de 2 ani 7 an sucombat sub 10 zile, 16 sub 30 zile, 30 sub 6 luni și 41 sub 1 an. Astfel, deși comparată cu natalitatea, mortalitatea primelor săptămâni și luni prezintă scăderi incontestabile după războiu, — față de proporția mortalității de sub 2 ani cea de sub 1 an și sub 6 luni este chiar mai exagerată.

Asemenea a rămas relativ încă mare mortalitatea de iarnă a copiilor de sub 2 ani, cea cauzată adică de afecțiunile căilor aeriene. Față de anul 1913 de ex., când lunile dela sfârșitul iernii și începutul primăverii au dat 25 morți față de totalul de 60 ai anului, — proporția din 1923 rămâne aceeași: 11 față de 24 copii morți în tot decursul anului. În schimb alimentarea copilului pare a suferi mai puțin lipsuri, scăzând mortalitatea din lunile de vară.

Cu tot progresul, ce l-au realizat deci Feneșenii, îngrijirea copilului lasă încă de dorit în vârsta de copil de sân propriu zisă, cea de sub 1 an adică și cu deosebire în primele luni.

La Feneș și pretutindeni vârsta de copii de sân va trebui deosebit considerată prin toată activitatea, ce se va desfășura în scop de a ameliora mortalitatea infantilă. Considerarea specială a acestei vârste implică o deosebită importanță a sa în problema sanitară, în importanța problemei moașelor, surorilor de ocrotire și inspectoarelor de colonii ale azilelor, importanța copilului de

sân ca subiect al instrucției prin școala primară a viitoarelor mame și ca subiect de conferințe ocazionale, de sfaturi pentru mame, demonstrări prin muzeul migrant de igienă.

Realizarea unui asemenea plan de ridicare a nivelului puericultural se va putea face abia cu ocazia unei noi organizări a serviciului sanitar și în special a celui preventiv. Cu acel prilej va fi iminentă și o reformă a învățământului de igienă. Până atunci va trebui să utilizăm mai mult mijloacele inițiativei particulare. Un bun serviciu ne va putea face, și-l face deja, Astra.

Unul din cele mai efective mijloace pe care le posedăm actualmente pentru luminarea în acest scop a sâtenilor este muzeul de igienă. Muzeul își are sediul în Cluj, și situat astfel central își poate exmite cu ușurință filialele ambulante, designate pentru propagandă la țară. Având mai multe asemenea filiale subdivizate iarăși după diversele ramuri ale medicinei preventive, poate servi în scop de propagandă, chiar în același ram, simultan în mai multe puncte ale țării.

Celor sceptici le vom servi cu un exemplu convingător despre importanța unei asemenea propagande. La Feneș, în cadrul unei scurte conferințe, sfaturi pentru mame, ținută sâtenilor — și ilustrată cu tablourile și mulajele muzeului de puericultură, am insistat asupra celor mai importante reguli de alimentare, îngrijire, curățenie și îmbrăcare a copilului de sân. La expoziția de copii, ce-a urmat conferinței, mamele, pentru a fi just apreciate, au trebuit întrebate asupra îngrijirii, ce i-au dat-o copilului propriu. Se știe cât de puțin se potrivesc obiceiurile sâtenilor noastre cu acelea, la cari igiena și medicina ar vrea să le obișnuiască. Am arătat, că îngrijirea primelor luni lasă de dorit și la Feneș, deci nici Feneșencele nu prea fac excepțiuni față de regula generală a îngrijirii românești. Totuși majoritatea lor ne-au răspuns în spiritul sfaturilor ce le dădusem. Căutau adesea să-și ascundă obiceiurile rele, evident pentru a-și asigura premiul. Faptul arată, că în urma celor, ce curând li se spusese, obiceiurile lor le păreau greșite, au înțeles deci și și-au însemnat sfaturile primite. Pe mine un asemenea rezultat al primei încercări similare de instrucție puericulturală, făcută în un sat românesc, mă îndestulește.

Dr. Gheorghe Popoviciu

PERMANENTIZAREA „TÂRGULUI DE MOSTRE”

Avem o industrie cu mult mai dezvoltată și cu mult mai bogată, decât se știe, în propria noastră țară.

Aceasta constatare, să făcut și cu ocazia târgului de mostre din toamna aceasta, dela Cluj, cu toate-că, acest târg, ar putea fi privit, numai ca o expoziție propriu zisă, a industriilor din Ardeal, căci industriile vechiului regat, nu au participat în număr mai mare la el, și Banatul, — care formează un complex economic indivizibil cu Ardealul —, s'a abținut dela o participare în bloc.

O absență nemotivată, dar explicabilă prin oportunismul industriașilor din acel colț de țară și prin concurența tot mai pronunțată între acelea două metropole: Cluj și Timișoara, pentru cucerirea conducerii în domeniul economic, din teritoriul la vest, dela Carpați.

Se spune, că succesul material, n'a corespuns așteptărilor legate de acest târg, în schimb, efectul moral, a fost mai mult, decât satisfăcător, căci în cele două săptămâni, mai bine de 150.000 comercianți și particulari, — veniți chiar și de peste granițe — au vizitat acest târg.

Și cu această ocaziune, a trebuit să se facă constatarea dureroasă, că din lipsă de reclamă, multe industrii, sunt cu totul necunoscute, iar comerciantul român, e un ignorant, mai ales, când e vorba, de procurarea informațiunilor, asupra industriei naționale, și posibilităților de producție a acestora.

Mi-se spune, că delegații Camerei de Comerț din Cluj, încredințați, cu serviciul informațiunilor, prea adeseori, au fost întrebați, dacă cutare sau cutare articol expus, nu e din străinătate.

Și ce e și mai curios, că Bucovina și Basarabia, e neinformată nu numai asupra noilor industrii, ci nu cunoaște, nici chiar fabricatele industriilor mari, ce există de mai mulți ani.

Ne mai mirăm apoi, că industria națională, se plânge de lipsă în situații conjuncturale, greutăți de plasament, concurență îndârjită din partea industriilor străine, iar muncitorii, sunt concediați, trebuind să se reducă nu numai numărul orelor de lucru, ci chiar, și producțiunea.

Evident, că acest rău, poate fi înlăturat, și trebuie, să fie găsite expedientele de ameliorare cât mai repede,

PROBLEME ECONOMICE

aducând o ușurință și posibilități de plasare industriilor noastre, mai eficiente, și mai puțin costisitoare.

Târgurile de mostre, în forma lor actuală, nu pot corespunde pe deplin chemării lor, din două puncte de vedere:

1. Intervalul cu mult prea mare, între un târg și altul.
2. și cheltuielile cu mult prea urcate, cari adeseori, înseamnă direct jertfe materiale, pentru industriile mai mici.

O soluțiune definitivă, s'ar da acestei probleme, prin înființarea de așa numite „*Musterlager*” sau pe românește „*Expoziție permanentă de mostre*”, expoziții, instalate cel mult în două centre ale țării noastre, și n edificii solide, putând fi cercetate ori și când, nu numai accidental, ca târgurile de mostre.

Din punct de vedere general, mai consult. ar fi, dacă s'ar crea, cele două expoziții permanente, la București și Cluj, ca cele două metropole mai importante ale țării întregite, și mai favorabil situate, din punct de vedere al legăturii de căi ferate, cu restul țării.

Să nu creadă cineva, că noi, am fi primii, în născocirea astorfel de așezăminte, căci străinătatea, de mult a recunoscut necesitatea acestora, așa-că nouă, ne mai rămâne, doar datorința ușoară, de a studia organizația lor, și a copia pe aceia, care modificată și adaptată, mai bine, ar corespunde trebuințelor noastre.

Ca unul, ce cunosc din literatură și personal diferite expoziții permanente, cu caracterul de „muzee industriale” cred, că la organizarea și înființarea expozițiilor industriale, mai bine ne-am putea servi, de statutele așezământului „*Das Exportmusterlager* din Stuttgart” deoarece, caracterul muzeelor industriale, așa cum ele se află la Budapesta, Viena, München etc. e mai mult, de a conserva posterității, unelte și scule, de cari s'a servit trecutul, pe atunci, organizarea unei expoziții de mostre, trebuie să fie vie, cu caracter de ajutorare și ca o întregire a propagandei din interior și exterior, în favorul industriei noastre.

Căci, și *Exportmusterlager*-ul din Stuttgart, e un produs al necesităților economice, având menirea, să canalizeze interesul comercianților din interior și exterior, spre orașele, unde se află industriile acestui mic

stat; de a populariza cât mai intensiv cunoștințele necesare asupra acestei industrii, creînd astfel, posibilități de plasare.

Scopul urmărit s'a și ajuns, căci epoca deschiderii acestei expoziții permanente, e identică, cu epoca, intrării Württembergului, în comerțul și economia mondială.

Și dacă ideea, a devenit realitate, iar succesele, au fost, din cele mai frumoase, acest lucru, e a se atribui în cea mai bună parte, inițiativei particulare.

Ori cât de dorit e concursul statului, la realizarea unui astfel de plan, acest concurs, nu poate fi dorit de nimeni în sensul, ca statul să facă totul, și mai puțin, ca birocrațismul, să se încuibe în aceste instituțiuni.

Nicăiri poate, nu e mai mare lipsă, de un organism viu, capabil de transformări și adaptări, în deplină armonie, cu stările economice, ca'n comerț, și deci de sine se înțelege, și'n organizațiile, deservite comerțului.

Statul, să-și dea concursul său, mai mult, ca sprijin moral. Iar conducerea și organizarea, să rămână numai în mâinile industriașilor și comercianților interesați.

Prin urmare, o astfel de expoziție permanentă, nu poate fi altceva, decât o asociație a industriașilor și comercianților, cari doresc a deveni membrii asociației, ce se conduce după anumite principii, stabilite în statut, și care, pe lângă biroul permanent, mare și unconsiliu de conducere, compus, din membrii asociației, aleși de către adunările generale.

Și acum, să vedem, cam ce ar trebui să conțină, acel statut. Mai întâi, dispozițiuni asupra membrilor. Căci membrii, pot se fie, numai a cele persoane sau firme, cari își au sediul și-și exercită profesiunea, în hotarele țării românești și se bucură de toate drepturile, cetățenești, fără a fi suferit vre-o pedeapsă.

Primirea, se face de către consiliu în baza unei cereri în scris, cu majoritate de voturi. Repășirea, se notifică simplu în scris, biroului.

Finanțarea — căci desfășurarea unei activități mai intense din partea biroului, reclamă, sume destul de însemnate, — trebuie dela început, pusă pe baze sănătoase, și după principii comerciale. Și anume, existența și viața peste tot, numai atunci e garantată și peste tot îndreptățită, dacă asociația se poate susține, numai și numai, din puterile proprii.

Venitele din cotizațiile membrilor,

și provisionul ce-l incasează biroul, după afacerile încheiate prin mijlocirea sa, trebuie să acopere în ori ce timp, cheltuielile ivite cu susținerea expoziției permanente.

Prin urmare, fiecare membru va plăti o cotizație, care se va fixa astfel, încât să fie în cea mai deplină armonie, cu puterile financiare ale fiecărui membru, S'ar putea lua ca normă de calculațiune, sau capitalul întreprinderii, sau cifra de afaceri, din ultimul an.

Vor trebui cuprinse în statut și anumite sancțiuni, pentru membri, ce rămân în restanță, cu plata, cotizațiilor, sancțiuni, ce merg până la escluderea din asociație, unde se dovedește o rea voință.

Drepturile ce decurg pentru membrii, ar putea fi resumate pe scurt în următoarele:

1. Expunerea fabricatelor, modelelor, adresei, descrierei, placatelor, cataloagelor, prețurilor curente, etc. în localurile expoziției permanente, unde, fiecare membru va obține un loc corespunzător, dar minimum de un metru pătrat, fie pe padiment sau pe perete, în mod gratuit. Iar dacă unul sau altul din membrii, necesită un loc mai mare, pentru plus, va plăti o chirie separată.

2. Redactarea unui catalog, în care se vor cuprinde toți membrii, și unde, fiecare va obține un loc egal, plătiind suprataxe pentru reclame mai mari, decât cele stabilite uniform.

3. Dreptul, de a se folosi de birou, la vânzarea produselor, sau la dobândirea informațiilor necesare, bineînțeles, contra achitărei speselor efective.

Organele unei astfel de asociații ar fi:

- a) Adunările anuale generale;
- b) Consiliul, compus din un minimum de 15 membri, aleși de adunările generale, cu majoritate de voturi (75%) și pentru un interval, de 3 ani.
4. Comitetul de revizie, compus din cel puțin 3 membri, deasemenea aleși dintre membri, de către adunările generale, cu majoritate de voturi (75%) tot pentru 3 ani.
- c) Directorul biroului, ales de consiliu cu o majoritate de voturi de 2/3.

Drepturile și îndatoririle, organelor se vor stabili neîndoelnic prin statute.

Rostul acestor expoziții permanente e, în primul rând, ușurarea plasării mărfurilor și fabricatelor indigene — din proprietatea membrilor — în

terior, dar mai cu seamă, în exterior.

Aceasta s'ar putea realiza mai ușor:

1. Prin organizarea cu caracter permanent, a expoziției și cu acces încontinuu, al publicului mare.

Aranjarea interioară a expoziției, s'ar putea mai bine face, prin o sistematizare pe grupuri de fabricate, putând câștiga cercetătorul, o orientare mai ușoară asupra singuraticelor industrii, dacă se cententează tot materialul, privitor la un anumit grup, în un singur loc, și nu de-a valma, cum, ne-a fost dat să vedem, la cele 2 târguri de mostre, de până acum.

Un inconvenient, contra căruia s'a plâns lumea comercială, și care va trebui, înlăturat dela început, pentru expoziția permanentă.

(Sfârșitul va urma)

Sabin Cioranu
dela Banca Națională.

EDITAREA LUI ODOBESCU

Încă din nainte de războiu nu se mai găseau în vânzare operele lui Odobescu. Editura „Minerva“ le dăduse în patru volume, considerându-le opere „complete“. Până de curând tot se mai afla volumul al IV-lea, care cuprinde cursul de Arheologie. Odată cu epuizarea și a acestui ultim volum, „Cartea Românească“, succesoarea „Minervei“, a întreprins tipărirea ediției a treia, din care a apărut primul volumul I cu prețul de 60 lei. Suntem departe dela prețul de 1,50 și 2 lei, cu care tipăria elegant operele clasice „Minerva“!

Fără îndoială că retipărirea operelor lui Odobescu corespunde unei cerințe aproape generale. Vânzarea, relativ repede, a ediției „Minerva“, dovedește că maestrul stilului român și-a făcut o întinsă intrare în publicul cetitor. În primul rând sunt elevii care i-o înlesnesc. Dar, după atâtea indicii, se pare că avem, în sfârșit, și un public matur care cultivă clasicii români. Această noțiune nici nu poate fi înțeleasă fără un mare număr de ediții.

Însă între cele două ediții a survenit un fapt care ne face să ne întrebăm: va retipări „Cartea Românească“ pe Odobescu, urmând întocmai ediția „Minerva“? Întrebarea își are rostul ei, dacă luăm în considerare știrea, apărută de curând în ziare, că autoritățile în drept au intrat în posesia manuscriselor lui Odobescu, păstrate de către familia Ivi. Nu suntem pentru editarea comercială a scriitorilor, de pe urma cărora să se publice tot ce a rămas, fără o direcție critică. Dar noua ediție ar putea să fină seama de manuscrise, cu care să se confrunte textele, să se completeze și să fie îmbogățită opera marelui prozator.

Facem această observație la gândul că s'ar putea găsi cineva care, în afară de noua ediție, să întreprindă publicarea operelor complete ale lui Odobescu.

Când prețul este atât de mare cetitorul nu-și poate îngădui luxul ca să cumpere două ediții ale operelor aceluiaș autor.

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMĂNALE

Darul d-lui Cosma

Un membru corespondent al Academiei Române ne comunica, cu multă bucurie, darul pe care fostul ministru Cosma, fruntașul român dela Timișoara, l-a făcut Academiei. D-sa a dăruit înaltei instituții de cultură suma de un milion lei cu această destinație: pentru trei premii, dintre care unul de o sută mii lei pentru cea mai bună lucrare de istorie, unul de 30 mii lei, iar altul de 50 mii lei pentru opere de educație națională, fie ele literare sau de altă natură. Premiile se vor distribui la doi ani.

Gestul nobil al d-lui Cosma e aducător amintire de multe probleme. Mai întâi conducătorul românismului dela granița bănățenească dovedește că buna tradiție a darurilor culturale n'a dispărut din lumea ardelenescă. Zăpăceala și parvenitismul politic, care au pus stăpânire peste Ardealul liberat, ne făcuseră să credem că virtuțile noastre naționale au suferit amarnic după război. Când vedeam, la tot pasul, traficanții de conștiințe prin politică și când înregistram, cu îngrijorare, pofta îmbogățirii fără scrupule, cu drept cuvânt am putut crede un moment că vechiul Ardeal a apus și că în locul doritorilor de cultură s'au ridicat oamenii dividendelor. D-l Cosma desminte această părere. D-sa ne strigă tuturor că alături de ardelenii și bănățenii convertiți la crezul îmbogățirii oneroase, perzista încă, deși timid și tăcut Ardealul culturei. Fenomenul acesta l-am putut constata și din prilejul apariției revistei noastre, care întrunește atâtea simpatii.

Nu vrem să comitem naivitatea de a îndemna ca gestul d-lui Cosma să fie imitat! Astfel de fapte după cum nu se poruncesc, nici nu pornesc din imitație, ci dintr-o poruncă mai intimă, dintr-un imperativ care se confundă cu însăși ființa morală a celor ce le schițează. Dar nu putem trece neabgători în seamă pe lângă avertismentul ce-l dă bănățeanul noii societăți ardelenesti. Cu cât aceste gesturi se vor repeta, cu atât mai mult ne vom convinge că mergem spre desmeticire și că reintrăm în fagașul vieții naționale normale zdruncinate de politicieni nechemați, de ariști ai banului și de atâția care au întronat cultul incompetenței în instituțiile țării.

O reculegere morală și o scrutare a conștiinței la floacă viitorului — iată ce înseamnă fapta timișoreanului. La urma urmei, împreună cu pesimistul zădărniciii din Biblie, tot ajungi să te convingi că maimușăria politică, dacă n'ai tăl ntlul și pregătirea necesară, tot maimușărie rămâne, oricâte măsuri de siguranță ai lua pentru a-ți masca lipsurile, și că îngrămădirea banilor odată și odată tot are o limită. Numai binefăcerea culturală și dragostea pentru producția intelectuală sunt nelimitate. Și cu atât mai impunătoare sunt aceste învățături cu cât ele sunt sugerate dela gestul unui om care a fost toldeana potrivit la locul politic pe care l-a ocupat și, desigur, n'are o avere fabuloasă, ca atâția alții din cuprinsul țării. HORIA TRANDAFIR

Din partea Redacției. Pentru evitarea oricărui echivoc, ținem să fixăm aici că chemar a din primul nostru articol s'a făcut fără știrea prealabilă a d-lor V. Goldiș, G. Bogdan-Duică,

și a domnilor din comitetul de direcție cari nu-și au reședința în Cluj.

Scrisori din Italia. Revista noastră va începe în curând publicarea unor interesante „scrisori din Italia”, trimise de colaboratorul nostru N. Buta, plecat nu demult pentru o vreme mai îndelungată la Roma. După scrisorile redactorilor noștri din Paris, Budapesta etc., scrisorile din Roma vor completa seria de articole de orientare asupra mișcării social-culturale din Europa.

Societatea scriitorilor români a trecut prin Cluj. O. Goga a ținut să spuie vorbe cuminți despre misiunea literaturii române. M. Rădulescu a descris tumultul feroce dela Mărășești și siguranța respingerii lui. I. Pillat a cetit din evocările trecutului (Dosoftieiu I). Calculat și totuși original-nuiv a părut Vintilă Rusu-Șirianu. I. A. Basarabescu a cetit a schiță simplă și mișcătoare: maiorul Brăescu a sportit nota comică, abia simțită în I. A. Basarabescu. Gregorian a plăcut; Victor Eftimiu și mai mult, deși a fost un exterior agitat, nu o înlimitate simțită cu toată inima, ca la Gregorian, Pillat și Șirianu. Moșoiu a cetit două bizarerii; iar Cincinat Pavelescu una, finală; după ce satisfăcuse însă cu precedenta poezie. În total: bine; publicul a și mulțămît cu multe aplause. Teatrul era plin. (x).

Almanachul unui județ dela frontieră. Sunt atât de rare manifestările românești mai ales pe calea tiparului în Ardealul din al șaselea an după unire, încât o carte care ne vine din cel mai îndepărtat ținut al țării, din Sătmăș, este o revelație deosebită. Orașul cel mai înstreinat și cel care a rămas în cea mai mare măsură strein, rareori până acum a făcut să se vorbească despre el, în legătură cu fapte culturale. O statuietă minusculă a „so-datului necunoscut” și o gazetă modestă care apare de două ori la săptămână în grăjiță și scrisă în schimb cu mult sutleț, erau singurele fapte naționale al căror ecou a străbătut până acum dincolo de marginea județului. O renaștere parcă se semnează de acolo. Veiți despre conferințe și inițiative culturale ne vin tot mai des. În rândul celor din urmă punem și „Almanachul” ce ne-a venit la redacție. Este o carte destul de voluminoasă cu material interesant, din care celitorul va putea afla multe lucruri despre prezentul și trecutul acestui județ. Noi vom reținea unul singur: în decursul ultimului an s'au ținut în județul Satu-mare 736 conferințe culturale și 83 serbări școlare cu caracter cultural. Este un număr însemnat acesta, mai ales în fața celor ce știu la câte s'au redus manifestările de acest fel, în primii patru ani după unire. D-l A. Davidescu, harnicul redactor al ziarului „Satu-Mere”, care a întocmit acest almanach, merită cu prisos cuvintele noastre de laudă.

Revistele italiene despre România. Publicațiile italiene au pentru România o tot mai măgulitoare atenție în ultimul timp. După numărul consacrat României de marea revistă L'Europa Orientale din Roma, după studiile d-lui Panaitescu Emil publicate asupra problemelor românești în diferite reviste italiene, La Vita Italiana, excelenta revistă dela Roma condusă de d-nii Giovanni Pretiosi și Vittorio Falorsi, aduce în fascicula CXLII, din 15 Octombrie două mari și documentate articole în legătură cu România. Întâiul este scris de

Aurelio Palmieri și tratează chestiunea Basarabiei în legătură cu politica Sovietelor. Al doilea articol, datorit d-lui Oscar Randi e intitulat „România antică e moderna”. În el autorul face o scurtă expunere a istoriei Românilor și o descriere geografică a României. Acest articol e întâiul dintr-o serie ce o va publica d-l Randi asupra țării noastre.

Di Albert Thomas la Cluj. Orașul nostru a avut ca oaspe Duminică pe distinsul prieten al României, dl Albert Thomas, directorul Biroului internațional al muncii. D-sa a ținut două conferințe, una la Universitate și alta la Reduță. D-sa s'a interesat de situația muncitorilor dela noi, exprimându-și satisfacția asupra celor constatate.

Mișcarea culturală la Satu-Mare. Duminică a vorbit la Satu-Mare, în cadrul conferințelor organizate de „Extensiunea universitară”, d-l prof. Vladimir Ghidionescu despre: Caracterele culturii românești și unificarea lor. A asistat un numeros public în frunte cu întreg corpul didactic din localitate.

A doua zi a avut loc o serbare culturală dată în prezența generalului Butunoiu. Tot în aceeași zi s'a oficial un parasas în amintirea mult regretatului luptător național Vasile Lucaci.

România și streinătatea. Față de propagandă desfășorată de multiple buri unguerești organizate cu multă truda și cheltuială de guvernul budapeștan în toate orașele mai mari ale Europei, propagandă de defăimare ne mai pomenim de via împotriva statelor „succesoare” și în special împotriva României, guvernul român a opus în cele mai multe cazuri numai câte un palid comunicat de desminte publicat în ziare oficiale pe la coada mizeriei de informații. Rare ori am văzut în publicațiile streine câteva rânduri menite să spulbere minciunile agențiilor unguerești plasate în toate publicațiile acceptabile. Chiar revistele franceze au în fiecare număr aproape, câte o notiță, o cronica despre mișcarea literară, culturală și oficială din Ungaria. Bine înțeles sub paravanul informației obiective se strecură de câte ori se poate sau o notă de laudă a statelor succesoare sau una de preamărire a Ungariei cu cultură „internă”. Asupra României se păstrează o tăcere absolută. Dece! Desigur nu din înțelegere. Despre publicații franceze conduse de oameni cari ne sunt prieteni, nu putem presupune acest lucru. Vina și vinovații sunt a se căuta deci, în altă parte.

Credem că nu greșim când spunem că noi suntem vinovații, întâii și cel mai mari. Avem atâția intelectuali cari și-au făcut studiile în Franța, avem cel mai numeros contingent de oameni cari scriu și vorbesc franțuzește, avem literați, savanți cu legături întinse în lumea literelor din Franța, dar nici unul nu crede că ar putea aduce un mare folos țării dacă ar fi nea în publicistica franceză o permanentă rubrică informativă — fără pretenții de savanțlăc — asupra României. Scepticii vor zice: despre ce să scrie? E adevărat avem prea puține evenimente cari se proiectează pe ecranul internațional. Dar, de ce nu am putea face ca ungurii: dacă nu se proiectează singure, să le proiectăm noi!

Nu e grando-manie aceasta. Este o imperioasă necesitate reclamată de tot mai asurzitoarea propagandă de defăimare întreprinsă de unguri. (ab)

SĂPTĂMÂNĂ ECONOMICĂ-FINANCIARĂ

Bugetul anului 1925 — cu cât, îl cunoști în mai multe amănunte, cu atât îți pare mai fantastic, mai ciudat echilibrat.

Din toate venitele bugetului, impozitele indirecte conduc, cifrându-se cu peste 9 1/2 miliarde, constituind aproape a treia parte — a tuturor veniturilor în vreme ce impozitele directe abia se cifrează la suma de 3 1/2 milioane.

Monopolurile statului sunt bugetate cu un venit net de 4 miliarde 700 milioane — în vreme ce toate celelalte averi imense ale statului ca: mine, petrol, cărbuni, fier, păduri, domenii, etc., abia ating cifra de venit așteptate, de rotundi două miliarde.

O altă ciudățenie a bugetului pe 1925 este că nicării nu găsim prevederi pentru plata datorțiilor flotante către industriile și turnizorii interni, care se cifrează la suma de aproape 5 miliarde. La fel nu găsim plățile făcute de către țărani împroprietăriți. Aceste sume ar trebui să constituie în buget un capitol de imprumuturi forțate ale statului, luate pe neîntrebate, dela proprietarii expropriați cărora nu li s'a plătit.

În întreg bugetul nu găsim un singur ban prevăzut pentru îndrumarea și sprijinirea producției fie agricole fie industriale. S'ar părea că bugetul acesta vrea să fie o inconștientă mărturisire a mentalității politicianismului în declin: „să mâncăm ce avem, să trăim până suntem și ce-o mai fi — vor vedea urmașii noștri, cărora le lăsam o țară și o tradiție“.

Nici țara, nici tradiția nu e făcută de politician — ci rămân numai cu bugetele alcătuite pentru înbătarea cu apă rece a cetățenilor naivi și de bună credință.

Insemnăm aceste în săptămâna desbaterilor asupra bugetului, cu care se va sfârși discuția asupra mesajului — fără să ne lase măcar o dără de lumină, cu care să ne călăuzim.

Și am curajul să spun, cu toate acestea, că nu oamenii sunt vinovați sistemul de guvernare este imposibil să dea alte roade.

Sistemul trebuie schimbat.

Principii oălăuzitoare, în materie socială și economică, slavă Domnului, avem la îndemână în sute și mii de studii, comunicări, articole de toate nuanțele și de toate dimensiunile.

Dar pe noi ne interesează în primul rând actualitatea în țara noastră — ca să putem lăsa o bogată moștenire și o bună îndrumare societății de mâine.

Cum, aici, nu facem politică militantă sau de partid, ne dă mâna să spunem că sub acest raport: guvernul actual greșește și opoziția lipsește.

Frământările ce se durează, în ultimul timp, aproape în toate partidele, nu se aduc la suprafață decât rauchione personale sau cinstite dorinți de îndreptare sau cereri de acționare.

Foarte bine, dar, ce ne rămâne nouă de examinat sub raport economic și social și unde găsim incurajarea să continuăm

străduințele de a împrietini lumea noastră cu problemele sociale și economice?

Credite pentru industria mică și mijlocie — e vorba să se dea în curând de cătră creditul industrial, cu sprijinul Băncii Naționale. Sunt în curs culegerile de informații și tatonările pentru a găsi formele, și modalitățile ca aceste credite să și ajungă de fapt la îndemâna industriei mici și mijlocii.

Felul cum sunt pornite aceste pregătiri ne îndreptătesc să nădăjduim la cele mai bune rezolviri. Dar totul depinde la noi de executare. S'o așteptăm.

Suntem în drum spre o ușurare de oriză de numerar? Aceasta este întrebarea, ce să pune agitat de către fie care producător, comerciant și financiar. Din unele indicații s'ar părea că am intrat cu criza noastră economică în o nouă fază, în care criza de numerar ar putea fi atenuată. Explicațiile și prognosticurile sunt felurite:

Mai important se pare a fi sentimentul public de a-și reveni în fire — după o beție de numerar și de afaceri, pe care îl putea găsi pe toate cărările. Ingrozită lumea de criza în care a vărât-o ușurința și greșelile de guvernament — și-a dat răgaz să se gândească la ziua de mâine. Și s'a potolit în cheltuieți, părăsind confortul nemuncii. Au început să lucreze toți. Pe de altă parte, prin canale particulare, capitalul strein a început să se furișeze în țară — să se facă rentabil pentru ori cine, dacă el și-a asigurat deja rentabilitatea, pe care și-a fixat-o prin conjuncturi.

În aceasta nouă fază, important este: să nu ne pierdem din nou cumpătul.

Sceptrul prețurilor maximele, din nou tulbură producția cinstită și efectivă. Nu se pot împacă anumite cercuri de interesești oficiali și neoficiali — cu gândul că ei n'au nici o cădere să se amestece în producția atelierului, agricultorului și fabricantului, la fel cum n'au acest drept să se amestece în consumul personal al cetățenilor.

Cum însă oficialitatea de totdeauna din trecut, a supus pe producători ca și pe consumatori — combinațiilor politicianismului, este firesc, deși nu e logic, să continue cu această imixtiune. Și rău fac. Căci cel mai eficace mijloc de liniște și progres social și economic este: înlăturarea amestecului statului și libertatea de producție și valorizare.

FINANȚE

Incasările statului. Totalizând incasările statului pe ziua de 31 Octomvrie a. c. direcția generală a contabilității din ministerul de finanțe constată, că s'au incasat în total pe primele zece luni al anului curent 21,603.399 — lei, dovedind prin această cifră, că chiar și prevederile bugetare cele mai pretențioase sunt întrecute cu peste un miliard și jumătate. Bugetul exercițiului în curs fiind de 24

miliarde ar pretinde un incasso lunar de 2 miliarde, dacă s'ar aplica la 12 luni în loc de 18 luni durata normală de executare. Admițând această pretențiune, am avea de așteptat pe primele 10 luni o sumă de 20 miliarde lei la totalul incasărilor. De fapt însă incasările au fost cu un miliard și jumătate mai mari.

Iată, cum ni se arată în specificare totalul incasărilor:

1. Ad-țiile financiare 19,449,505.160 —
2. CFR. 2,153,516.239 —
Total . . . 21,603,021.309 —

Pentru buna ordine și în special pentru a se controla, dacă vărsămintele contribuabililor sunt egale cu incasările statului, s'au instituit comisuni de control al vărsămintelor Tezaurului public, cari vor funcționa la fiecare administrație financiară.

Banca Națională. Situațiunea sumară din 15 Noemvrie arată o sporire a biletelor de bancă destinate circulațiunei cu 99,897.990 — lei față de săptămâna anterioară.

În schimb vedem sportrea stocului monetar cu 44, 41.757 — lei. Activul băncii mai crește în același timp cu 10,083.108 — lei la conturile curente și cu 72,965.798 — lei la valori, — scontul reducându-se cu 11,133.755 — lei.

Progresul Băncii Naționale este evident, dacă luăm în considerare proporția dintre creșterea stocului monetar față de sporul biletelor, acesta fiind acoperit cu aproape 500%.

Bilanțarea în aur. Până acum s'a început aranjarea și publicarea bilanțurilor cifrate în valori de aur în Polonia, Austria și în Germania. Spre a preîntâmpina aguduirile prea violente ale întreprinderilor bune de altfel, guvernele au pus la dispoziția celor interesați termene mai lungi pentru aranjarea reformei conturilor. Ungaria deocamdată studiază chestiunea bilanțării în aur. După ce statele învinse în războiul mondial revin rând pe rând la stabilizarea financiară pe baza valutei de aur, este așteptat, că statele învingătoare nu vor mai rămânea mult timp în valorile valutei de hârtie. Pe calea aceasta se poate prevedea, că în câțiva ani stabilizarea monetară va fi din nou un fapt consacrat prin convențiuni monetare internaționale, având la bază bilanțarea în aur.

U. VI.

Doctorul OCTAVIAN C. PUȘCARIU
SPECIALIZAT LA PARIS

Boli Genito-Urinare,
Sifilis (Bărbați—Femei),
Cystoscopie, — Uretroscopie,
Tratamente Electrice

Consultațiuni: 8—9 a. m. și 4—7 p. m.

BUCUREȘTI

Telefon 64-52 Str. Brezoianu, 26 bis

S'a deschis în parte marele magazin
Cluj, Calea Regele Ferdinand No. 5.
Telefon 479.

EUGENSZABÓ

Prețuri fixe!

al specialităților de
modă de dame
Telefon 479.

Doctor G. Sglimbea

fost asistent univ. la Paris (prof. Gosset) operațiuni chirurgicale, boli de femei, faceri, genito-urinare sifilis.
Consultațiuni: 9-12 str. Sf. N. Șelari 5
4-6 str. Armenească 35

BUCUREȘTI

„Colegialitatea“, uniunea funcționarilor de bancă români din Cluj, reorganizată își începe activitatea sub conducerea d-lui director V. V. Bontescu. Apărarea intereselor profesionale desigur că va stimula pe toți funcționarii să-și strângă rândurile, grupându-se în jurul „Colegialității“, ca singura organizație de acest fel în Ardeal. Inscriverile se fac zilnic între orele 10-12 la Camera de Comerț (et. I.) Toți colegii din Ardeal sunt invitați să se înscrie. — Toată corespondența se va adresa „Colegialității“ la Camera de Comerț, Cluj.

SCHMOLL-PASTA

E CEA MAI BUNĂ CREMĂ DE GHETE

BRAȘOV, STR. LUNGĂ No. 59.

Galoși și Șoșoni

Originali marca
TRIUNGHIU
(Treugolnik)

PETROGRAD

Se vând în detaliu

BUCUREȘTI, STR. DECEBAL 12
(colț cu Lupoanca)

Grăbiți-vă să cumpărați din vreme dacă voiți să aveți Șoșoni și Galoși solizi

„LEBEDA“ S. A.

In Cluj, Strada la șilr N-rul 14.

Prima fabrică română de **PLAPOME**, saltele, vestminte de pat, vată și pentru prelucrare de pene aranjată cu curent electric

Magazin de candelabre pt. Ardeal S. A.
CLUJ, CAL. REG. FERDINAND 11.

Mare depozit de lămpi și material electric!

VÂNZARE EN-GROS ȘI EN-DETAIL

Atențiune!

Enormă reducere de preț!

Atențiune!

Mașina cu adevărat universală, folosibilă la arat, treerat, sămănat, pentru mănarea de mori și ferestree, pentru tragerea de poveri pâpa la 12 tone, tractorul

FORDSON se află în depozit la firma **PERRY**

Cluj, Str. Regina Maria 2. :: Telefon 999.

Și se vinde, pentru scurt timp, cu preț excepțional de Lei **117.000**

ÎN PALATUL SOC. „GENERALA“ din Str. Iorga 3, Cluj, S'A REDESCHIS

MAGAZINUL „COLOMBO“ IONEL ALDICA,

asortat cu cele mai fine mărfuri de coloniale, delicatessen și beuturi. Vânzare promptă și serviciul conștiincios.
Unt de lemn frances în bidoane de 1000 grame Lei 85.— ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ Vin Drăgășani, Țuică de Văleni.

CAFEA TURCEASCĂ PRIMISIMA Kg. 140.—

SPRIJINIȚI COMERȚUL ROMÂNESC!

IONEL ALDICA-COLOMBO.

ADRESA A P

Domnului

Biblioteca Universității

2240

Cluj

FABRICA DE BERE S. A. DIN TURDA

FABRICAȚIA SPECIALĂ
COROANA

bere nutritoare din malț dublu
și

GLORIA

berea cea mai gustoasă și renumită

Fabrica : TURDA

Deposit general : CLUJ, Calea Dorobanților No. 11

„VINEA“

S. A.

Pentru Comerțul
de vinuri și Derivatele lor

ALBA-IULIA

Sucursale: Arad și Tășnad

Intreprinderile Forestiere Rom. S. A.
Cluj, Calea Regele Ferdinand 38

Se ocupă cu exploatarea
de păduri, cu industrializa-
rea lemnului și finan-
țarea întreprinderilor
similare.

Capital social lei 65,000.000

Uzine: Leșnic, Coșnea, Cloșani, Valea
Drăganului (Poeni)

BERE
URSUS

din fabrica

Czell din Cluj

este cea mai pre-
dilectă beutură a
publicului

SOCIETATEA DE MÂINE

revistă populară săptămânală
primește spre publicare
și cu prețuri foarte
avantajoase
tot soiul
de

RECLAME

ce
sunt
mai bine
plasate, sunt cele
ce apar în revista
populară săptămânală

SOCIETATEA DE MÂINE